

**Universitat
Pompeu Fabra**
Barcelona

**JUSTÍCIA RESTAURATIVA EN CASOS D'AGRESSIONS I
ABUSOS SEXUALS CONTRA LA DONA**
COM DEFENSAR AQUESTA OPCIÓ DES D'UNA ÒPTICA FEMINISTA

Anna Carol Xandri

Tutora: Elena Larrauri

Curs acadèmic 2017-2018

Treball de Fi de Grau

Grau en Criminologia i Polítiques Públiques de Prevenció

Universitat Pompeu Fabra

DECLARACIÓ D'AUTORIA I ORIGINALITAT

Jo, Anna Carol, certifico que el present treball no ha estat presentat per a l'avaluació de cap altra assignatura, ja sigui en part o en la seva totalitat. Certifico també que el seu contingut és original i que en sóc l'únic autor, no incloent cap material anteriorment publicat o escrit per altres persones llevat d'aquells casos indicats al llarg del text.

Com a autor/a de la memòria original d'aquest Treball Fi de Grau autoritzo la UPF a dipositar-la i publicar-la a l'e-Repository: Repositori Digital de la UPF, <http://repositori.upf.edu>, o en qualsevol altra plataforma digital creada per o participada per la Universitat, d'accés obert per Internet. Aquesta autorització té caràcter indefinit, gratuït i no exclusiu, és a dir, sóc lliure de publicar-la en qualsevol altre lloc.

Anna Carol Xandri
Barcelona, 18 de juny de 2018

RESUM

La inadequació de justícia tradicional a les necessitats de moltes de les víctimes de violència de gènere és evident, tal i com demostren les baixes taxes de denúncia, enjudiciament i condemna així com la victimització secundària que provoca el procediment penal.

El present estudi pretén conèixer si la justícia restaurativa podria oferir una millor resposta per algunes de les dones supervivents d'agressions o abusos sexuals. Concretament, si un procediment adequadament dissenyat permetria impedir que es materialitzessin les crítiques i preocupacions manifestades per la literatura feminista sobre la utilització de tècniques informals per lidiar amb aquest tipus de delictes. La metodologia emprada ha estat, en primer lloc, l'anàlisi documental de tres projectes internacionals específicament dissenyats per aquests casos i en segon lloc, l'aprofundiment en el procediment de mediació que es segueix en casos d'agressions i abusos sexuals a Catalunya a través de l'execució d'entrevistes semi-estructurades dirigides a mediadors de l'equip de Mediació i Reparació Penal i del SMAT. Els resultats apunten que el programa de reparació penal que es segueix a la jurisdicció ordinària és coherent amb la teoria feminista en la mesura que reproduïx molts dels elements incorporats en els tres programes internacionals en el seu disseny.

Paraules clau: justícia restaurativa •violència de gènere •agressions i abusos sexuals •teoria feminista •mediació •supervivents d'agressions i abusos sexuals

ABSTRACT

The lack of appropriateness of the traditional criminal justice system to the needs of many victims of gendered violence is a fact, as demonstrated by the low reporting and conviction rates and the high levels of attrition coupled with the re-traumatizing nature of the criminal justice process itself.

This study aims to find out whether a restorative justice process could offer a better answer to the needs of the survivors of sexual violence. Specifically, we focus on how a restorative model should be designed in order to avoid the unfolding of some feminist concerns regarding the use of an informal process for gendered crimes. The methodology that has been used is the following: firstly, a documentary analysis of three international projects specifically designed to deal with sexual offences and secondly, we carried out in-depth interviews with professionals from both the adults' and the minors' mediation teams in order to deepen our knowledge about how a mediation practice for sexual offences is held in Catalonia. Results suggest that the Catalan adult mediation program shares a commitment to many feminist principles as it includes procedural elements from the three international programs.

Keywords: restorative justice •violence against women •sexual violence •feminist theory •mediation •survivors of sexual assault

ÍNDIX

1. INTRODUCCIÓ	6
2. MARC TEORIC. L'APLICABILITAT DE LA JUSTICIA RESTAURATIVA EN DELICTES SEXUALS CONTRA LA DONA.....	7
2.1. Enfocament feminista interseccional.....	7
2.2. Reptes feministes per l'ús de la Justícia Restaurativa en delictes sexuals	8
2.3. La mediació víctima- ofensor en delictes sexuals	13
2.4. Trets bàsics del procediment restauratiu en casos d'agressions i abusos sexuals	14
3. DISSENY DE LA RECERCA.....	19
4. RESULTATS. EL DISSENY PROCEDIMENTAL EN EL SERVEI DE MEDIACIO I REPARACIO PENAL D'ADULTS A CATALUNYA.....	19
5. CONCLUSIONS I LIMITACIONS	28
6. REFERENCIES	30
7. ANNEX.....	34
7.1. Annex I. Taules contingut programes internacionals	34
7.2. Annex II. Guió de les entrevistes.....	39

1. INTRODUCCIÓ

Encara que en un primer moment pugui semblar contradictòria la possibilitat de defensar l'ús de la Justícia Restaurativa¹ per determinats casos de violència de gènere², la present investigació pretén esbrinar en quina mesura el posicionament favorable a l'existència d'una opció restaurativa a la que puguin accedir totes les supervivents³ que així ho desitgin és coherent amb molts dels valors fundacionals del feminisme. Concretament, els objectius principals de la recerca són dos. Per una banda, conèixer quines són les preocupacions expressades per la literatura feminista sobre l'ús de la JR per casos d'agressions i abusos sexuals contra la dona i com hauria d'estar dissenyat un procediment restauratiu perquè sigui adequat a aquestes. Per altra banda esbrinar en quina mesura el procediment seguit en el programa de mediació i reparació⁴ d'adults a Catalunya, concretament, en casos d'agressions i abusos sexuals té en compte els aspectes mencionats en la literatura feminista.

La gènesi que desencadena aquest treball és la prohibició –molt qüestionable– de dur a terme mediacions en delictes de VIGE mentre l'assumpte es trobi a la fase d'instrucció (art. 44.5 de la LO 1/2004) en la mesura que s'està exclouent, per una mateixa tipologia delictiva, la realització d'un procés restauratiu per víctimes amb necessitats i circumstàncies segurament molt diferents, i sobretot traient-los la possibilitat d'escollir, fent-ho l'estat en el seu nom. No obstant, la definició estrictament legal⁵ que conté la llei mencionada exclou del terme “violència de gènere” les agressions i abusos sexuals comesos contra la dona fora del marc de qualsevol relació, que en canvi s'inclouen en moltes altres definicions del terme “*violence against women*”, esteses en el món anglosaxó (ONU, 1993). És per això que a Catalunya es realitzen mediacions per casos d'agressions i abusos sexuals, tot i que l'adequació d'aquesta via per aquests casos tampoc ha estat exempta de crítiques.

La selecció, doncs, d'aquest objecte d'estudi [La JR en casos d'agressions i abusos sexuals contra la dona] sorgeix de la necessitat de contribuir en l'àmplia discussió acadèmica existent sobre l'aplicabilitat de la JR per aquests casos, però responent al clam formulat per múltiples

¹ D'ara en endavant: JR.

² D'ara en endavant: VIGE.

³ Utilitzarem tant la paraula “supervivent” com “víctima” de forma indiferent, si bé són moltes les autores que utilitzen el terme “supervivent- víctima” en reconeixement de que una persona pot ser víctima i supervivent a la vegada –es recull l'empoderament i a l'hora la crueltat dels fets patits– (Koss, 2014) o en diferents etapes en el seu procés de recuperació (Julich i Buttle, 2010).

⁴ D'ara en endavant: PMRP.

⁵ En aquest treball ens allunyem de la definició estrictament legal continguda en la LO 1/2004, de 28 de desembre, de mesures de protecció integral contra la violència de gènere (art. 1.1) i adoptem la definició més àmplia proposada per l'ONU (1993) que inclou dins el terme de violència de gènere les agressions i abusos sexuals comesos contra la dona fora del marc d'una relació, que seran l'objecte d'aquest estudi.

acadèmics sobre la necessitat que la recerca en aquest àmbit no es faci al marge d'evidències empíriques, pel molt sovint s'ha criticat, així com també la necessitat d'incorporar al debat l'experiència de les víctimes (Cameron, 2006; Daly, 2006; McGlynn, Westmarland i Godden, 2012; Koss, 2010).

En primer lloc, assentarem les bases de la teoria feminista interseccional que utilitzarem com a marc orientador de la recerca i la seva adequació a l'estudi d'aquesta matèria; seguidament, l'anàlisi exhaustiu i sistemàtic de la literatura existent ens permetrà conèixer quines són les principals crítiques formulades sobre l'ús de la JR en delictes sexuals i en particular, els que ha rebut la pràctica de mediació víctima- autor⁶. A continuació, el marc metodològic s'ha dividit en dos blocs diferenciats. Per una banda, l'anàlisi documental de tres projectes internacionals específicament dissenyats per delictes sexuals contra la dona que ens permetrà conèixer quins són els trets procedimentals incorporats més importants que permeten donar resposta a les crítiques formulades. Per altra banda, farem un recull dels resultats més rellevants obtinguts a través d'entrevistes realitzades a mediadors centrant-nos en els elements del procediment que guarden relació amb els incorporats en els tres programes internacionals.

2. MARC TEORIC. L'APLICABILITAT DE LA JUSTICIA RESTAURATIVA EN DELICTES SEXUALS CONTRA LA DONA

2.1. Enfocament feminista interseccional

Són múltiples els acadèmics que han aclamat la necessitat de que la recerca empírica en aquest camp (Cameron, 2006) i també l'execució dels projectes es faci des d'un enfocament feminista, per tal d'evitar que l'enfocament restauratiu causi un dany major a les víctimes i aconseguir reduir la victimització secundària (Hopkins i Koss, 2005). La teoria feminista que servirà de marc orientador de la recerca és la multiracial, una de les teories feministes més completa i matisada; ja que a més del gènere, pretén destapar altres fonts de discriminació/opressió –com ara l'ètnia- que ajuden a entendre la construcció social del gènere. El feminisme multiracial critica sobretot que la resta de teories feministes fins el moment s'han centrat en els grups més privilegiats, marginalitzant altres membres i minories que pateixen càrregues multiplicades, com són les dones negres, que suporten una interacció d'identitats de gènere i d'ètnia, entre d'altres (Crenshaw, 1989). No obstant, són moltes les teories feministes que convergeixen d'una manera o altra amb l'enfocament restauratiu (Hopkins i Koss, 2005):

⁶ D'ara en endavant: VOM.

- 1) Des de la teoria feminista, s'ha vingut advocant la necessitat de d'oferir respostes diverses a la diversitat de necessitats i experiències de les dones danyades per la violència sexual i física (Randall, 2013). Així doncs, entre la multiplicitat d'opcions de justícia, hi ha d'haver la possibilitat d'optar per una via restaurativa (Hopkins i Koss, 2005).
- 2) Tal i com apunta Cain, oferir una resposta feminista davant la violència sexual contra les dones en el marc d'un procés restauratiu implica que aquest es planifiqui en base a les preferències de reparació expressades per les víctimes (citada en Hopkins i Koss, 2005), que aquestes no són monolítiques ni universals sinó molt diverses. Des de la teoria feminista en general i de l'*standpoint feminism* en concret, es fa èmfasi en donar veu a les víctimes i en escoltar-les (Van Wormer, 2009), que és el que precisament busca un procés restauratiu.
- 3) Encara que assolir la igualtat de gènere no hagi estat central en la JR, el seu compromís amb la igualtat en les relacions va en consonància amb aquesta meta. A més, el rol de la comunitat hauria de servir per qüestionar les normes socials que minimitzen, racionalitzen o legitimen la VIGE i treballar per la creació de noves normes igualitàries (Randall, 2013).
- 4) La via restaurativa té un gran potencial per intercedir en el racisme del SJP en la mesura que el programa es dissenyi col·locant aquesta preocupació al centre (Hopkins i Koss, 2005).
- 5) El paradigma adopta una filosofia de "curació" (*healing*) tant per les víctimes com per les comunitats i – si bé qüestionablement- per alguns agressors. Aquest llenguatge convergeix amb la tasca feminista anti-violència amb els homes de color (Ptacek, 2010).
- 6) Per últim, i pel que fa al model concret de *conferencing*, Braithwaite i Daly (1994) consideren que aquest model permet la incorporació d'una perspectiva feminista ja que hi tenen cabuda grups tant diversos com organitzacions de dones, líders comunitaris i moviments de suport a les víctimes i tots poden ser escoltats (Hudson, 1998).

2.2. Reptes feministes per l'ús de la Justícia Restaurativa en delictes sexuals

D'entrada, cal fer esment específic a que moltes de les crítiques per l'ús de la JR es centren en violència domèstica. No obstant, són moltes les evidències que apunten que en casos d'agressions i abusos sexuals contra la dona fora de l'àmbit de la parella la JR tindria més possibilitats d'èxit (Daly, 2006; Hopkins i Koss, 2005) al ser diferents els problemes de les víctimes durant el procés legal així com les seves necessitats (Curtis- Fawley i Daly, 2005).

A continuació recollim breument els arguments crítics en el debat feminista sobre l'ús de la JR en delictes de gènere, específicament en casos d'agressions i abusos sexuals contra les dones -tot i que algun d'aquests és extensible també a supòsits de violència domèstica-.

a) *Trivialització de la violència i re-privatització*

Derivar casos de violència sexual a un la JR podria ser vist com una rebaixa de la serietat que es mereixen aquest tipus de delictes (citats per Marsh i Wager, 2015) i per tant podria ser percebut pels infractors com un procés fàcil, reforçant-los la creença de que el seu comportament no és dolent o és justificable (Daly i Stubbs, 2006). A més, podria suposar una re-privatització, desvirtuant el procés assolit pel moviment feminista en elevar la posició de la violència sexual a les agendes polítiques i públiques (citats per Marsh i Wager, 2015: 340).

No obstant, algunes dones perceben que aquests delictes són –igualmente- trivialitzats en un procediment ordinari; començant per la desconfiança pels prestadors de serveis mèdics i acabant per l'actitud dels agents de l'ordre, que els provoquen una re-victimització. Aquesta manca de suport és encara més severa en les víctimes de violacions dins l'àmbit de la parella o per part de coneguts (citats per Koss, Bachar i Hopkins, 2003). La negativa de les dones de denunciar⁷ i les dificultats en obtenir evidències que resulten en uns índexs molt baixos d'enjudiciament i condemna⁸ en comparació amb altres tipus de delictes (Marsh i Wager, 2015; Hudson, 1998) són una evidència de la manca de satisfacció de les necessitats de les dones exposades a situacions de violència. Les víctimes també han expressat el seu descontentament respecte de la forma com són tractades pel sistema de justícia penal⁹. N'és un bon exemple l'estudi de Julich en què totes les víctimes d'abusos sexuals en la infància que van participar van criticar el SJP per negar-li's una veu i rol actiu en el procediment (2006). Aquest fracàs del sistema dona suport doncs a la mateixa noció de que la violència sexual contra les dones no és un delictes seriós (Kopkins i Koss, 2005).

A més, l'afany de punitivisme no és la reacció més comuna entre les víctimes. Per exemple, Stern apunta a la necessitat que tenen algunes víctimes a que se'ls honori la seva experiència que no equival a assegurar una condemna dura per l'agressor sinó a ser cregudes i escoltades, tractades de forma digna, segura, amb serveis de suport, sentir-se en control, amb la capacitat de prendre decisions (Koss i Achilles, 2008; McGlynn et al., 2012), trets característics precisament d'un procés restauratiu. Pel que fa a la re-privatització, és bastant poc probable que la JR arribi mai a substituir el SJP. Tal i com apunten Curtis- Fawley i Davis, cal allunyar-nos de la dicotomia entre un sistema “retributiu” o restauratiu i adoptar una

⁷ Només una de cada tres dones víctimes de violència domèstica i una de cada quatre fora de l'àmbit de parella denuncien l'incident més greu a la policia (FRA, 2014),

⁸ A Espanya, a l'any 2017, gairebé el 45% de les denúncies rebudes pels jutjats de violència contra la dona van acabar amb arxiu (CGPJ i *Observatorio Contra la violencia doméstica y de género*, 2017).

⁹ D'ara en endavant: SJP.

perspectiva flexible que permeti veure per quins casos serà més adequat un o altre procediment i com es podran relacionar (citats per Randall, 2015).

Daly (2002), resumeix la discussió sobre si la JR és apropiada pels casos de violència sexual en un problema: l' "*unsolvable justice problem*" (p.62), és a dir, com podem tractar danys com a seriosos sense adoptar formes dures de punitivisme? És clar que el SJP no reconeix el dany de la violació i a més hiper-criminalitza majoritàriament a grups marginals, amplificant les desigualtats existents en la societat; per tant, una de les solucions que proposa és adoptar formes alternatives, com ho és la JR, en les quals es "rehabilita la retribució" (p.65) a través de la incorporació d'elements retributius com podria ser la necessitat de responsabilització de l'ofensor de manera que quedi clar que el que va fer estava malament. Així, conclou l'autora, el problema de prendre's aquests tipus de delictes de forma seriosa seria abordat de forma satisfactòria per la JR.

Per últim, considerem necessari que la JR s'apliqui per la majoria de tipus de delictes si pretenem que deixi de ser considerada com un tipus de justícia de segona classe per delictes que "no importen" o que no es prenen seriosament (Hudson, 1998).

b) Desequilibri poders entre les parts

En els delictes sexuals, el delinqüent normalment selecciona la víctima per l'existència d'un desequilibri de poders previ (Julich i Bullte, 2010). Per tant, existeix el risc que aquesta desigualtat -pre- existent- es vegi reproduïda en el procediment informal per la pròpia naturalesa de la JR, que situa la relació entre la víctima i el delinqüent al centre; cosa que en canvi no passaria quan l'infractor es confronta amb el poder de l'estat que actua en nom de la víctima (Hudson, 1998). No obstant, Hudson (1998) considera que el dret penal reproduceix en major mesura les relacions de poder que tenen lloc en un delictes sexual: la víctima no té poder i s'ha de confrontar amb la llei que reflecteix la societat en què aquesta llei està creada; en canvi la JR empodera punts de vista que altrament quedarien exclosos o que servirien únicament com a font de prova (Hudson, 1998). En efecte, aquest enfocament situa a les dones com a subjectes i no com a objectes en relació a les seves experiències de VIGE. En particular, en un estudi de Wager (2013)¹⁰, set de les participants van expressar haver guanyat una sensació d'empoderament i de control en les seves vides. També els resultats inesperats

¹⁰ En aquest estudi, Wager analitzà les experiències de 10 supervivents d'abusos i agressions sexuals que van poder participar en procediments restauratius.

de l'estudi de Curtis- Fawley van apuntar que molts dels defensors de les víctimes¹¹ consideren que la JR podria oferir un gran potencial per redreçar el desequilibri de poders entre les parts, en la mesura que els dona veu i la possibilitat de ser escoltades. Aquest desequilibri existent implica l'existència de quatre problemes addicionals explicats en els dos apartats següents.

c) *Coercive and cheap justice problem*

Un problema derivat de la desigualtat de poders és el risc que el delinqüent pressioni a la víctima a participar al procés o acceptar un acord no satisfactori per ella (citada a Marsh i Wager, 2015). Per una banda, aquesta crítica es basa en la creença que algunes víctimes podrien no tenir la capacitat suficient per parlar en nom seu i defensar els seus interessos reals o fins i tot saber què és bo per elles com a conseqüència del trauma experimentat pel delicte (Daly i Stubbs, 2006; Madsen, 2008). Per altra banda, alguns autors s'allunyen de la construcció dicotòmica de la víctima del delicte -com a dones massa victimitzades per prendre decisions vs. agents actius empoderats a través de l'elecció- i consideren que les decisions de les supervivents en un intent de resistir a la violència i cercar seguretat estan restringides tant pels efectes de la violència de gènere com per les circumstàncies materials i les narratives i pràctiques culturals. Així doncs, aquests autors consideren que no és suficient que es deixi escollir a les víctimes participar per assegurar la seguretat i efectivitat (Stubbs, 2014).

Un altre problema en la mateixa línia és el que Coker (2002) i altres autors defineixen com a "*cheap justice problem*", característic d'aquells procediments que posen un gran èmfasi en les disculpes del delinqüent sense que aquestes siguin acompanyades per canvis materials. Aquesta aniria relacionada amb l'escepticisme per part de molts crítics de la possibilitat de que les víctimes arribin a un resultat que respongui a les seves necessitats i també amb el risc ja exposat que es trivialitzi el delicte en la mesura que es cregui que els agressors només són requerits de fer una disculpa "poc sincera" i per tant semblaria que són tractats amb indulgència i els fets de forma poc seria. Pel que fa al risc de coacció en l'elaboració del pla de restauració, és menys probable que les dinàmiques de poder estiguin arraigades en casos d'agressions sexuals fora de l'àmbit de la parella (Hopkins i Koss, 2005).

d) *Seguretat de les víctimes, risc de victimització secundària i de culpabilització*

¹¹ Traducció literal del terme anglosaxó: "*victim advocates*".

Un preocupació molt recurrent és el risc probable de revictimització o de que es posi en entredit la seguretat física de les víctimes (citada per Marsh i Wager, 2015) com a conseqüència del desequilibri de poders (citada per Marsh i Wager); o bé que el delinqüent utilitzi el procediment com una oportunitat per manipular a la víctima o el procés i que promogui els sentiments d'auto- culpa en la víctima (citada per Marsh i Wager). A més, existeix la possibilitat que els agressors utilitzin tècniques de neutralització per descarregar-se la culpa pels fets (citada per Julich i Bullte, 2010), fet que també contribuiria a culpabilitzar la víctima.

Pel que fa al compromís a la seguretat de la víctima, les agressions sexuals fora de l'àmbit de la parella solen ser actes relativament aïllats (citada per Hopkins i Koss, 2005) i per tant es pot dir que en molts casos, la víctima es troba en un risc més baix de repetició de violència (Hopkins i Koss). A més, existeixen evidències empíriques que apunten que el procés restauratiu pot contribuir a recuperar la sensació de seguretat en les supervivents (Wager, 2013).

Respecte al risc de victimització secundària, des de la perspectiva dels defensors de les víctimes, un procés de *conferencing* podria ser menys victimitzant que un procés penal i els resultats produïts serien més efectius (Daly, 2006). A més, la JR té un gran potencial per validar públicament l'experiència de les víctimes i reconèixer que aquestes no tenen la culpa pels fets (Marsh i Wager, 2015) i, a diferència de la justícia tradicional, encoratja l'admissió del delictes i no pretén negar-ne la responsabilitat (Curtis- Fawley i Daly, 2005), fet que podria resultar en una disminució de la victimització secundària.

e) El problema de la comunitat

No podem finalitzar aquest recull de crítiques sense referir-nos a un dels punts més dèbils de la teoria restaurativa que s'estén en l'aplicació d'aquestes pràctiques en delictes de gènere (Hudson, 1998). Concretament, ens trobem davant el perill que podria suposar la participació de certes comunitats, degut al rol que tradicionalment adopten i a les normes que sovint tenen interioritzades, que podrien servir com a reforç de la dominació de l'home i la culpa de la dona (Daly, 2006). Un estudi de Jülich recull que les víctimes no estan a favor de la transferència de poder a la comunitat ja que aquesta podria incloure simpatitzants dels agressors o persones que van ser incapaces de protegir-les en una primera instància i semblaria que s'està transferint la responsabilitat també a les dones (Julich i Bullte, 2010). A més, cal acceptar que algunes comunitats podrien ser incapaces de mantenir els nivells necessaris de compromís que el programa requereixi ja que no totes tenen la mateixa capacitat

o voluntat de respondre (citat per Julich, 2010). No obstant, en la mesura que la majoria d'agressions són comeses per algú conegut per la víctima, Julich considera que la comunitat d'interès hauria de comprendre algú que va ser incapaç en el seu moment d'intervenir en la victimització. La comunitat hauria de jugar un rol de prevenció del delictes, concretat en una doble- funció: “expressar desaprovació, garantir protecció i restauració per les víctimes i donar suport a l'agressor en el seu esforç de canviar, mantenint-lo dins la comunitat” (Hudson, 1998: 249) així com qüestionar les normes socials que minimitzen, racionalitzen o legitimen la violència de gènere i treballar conjuntament per la creació de noves normes socials igualitàries (Randall, 2013). El que no podem pretendre, però, és que la comunitat sigui la responsable d'abordar problemàtiques complexes com són la desigualtat estructural i la misogínia en una trobada de poques hores, que ni tan sols la societat ha estat incapaç de resoldre (citat per Julich).

2.3. La mediació víctima- ofensor en delictes sexuals

A continuació ens centrarem en la mediació víctima- autor¹² com a pràctica restaurativa ja que és la tècnica més estesa i emprada a Europa i la única utilitzada a Catalunya en la jurisdicció ordinària (Guardiola, Albertí, Casado, Martins i Susanne, 2012). Podem definir-la com un “procés de *diàleg* entre l'infractor i la víctima amb assistència d'un mediador entrenat que facilita recolzament a ambdues parts” (Soria et al., 2007:32).

La mediació no s'escapa de la confusió existent en la literatura i mentre alguns autors la consideren com una pràctica restaurativa, altres la diferencien d'aquesta, caracteritzant-la com una simple eina de resolució de conflictes que prioritza l'assoliment d'un acord per sobre de la discussió de l'impacte del conflicte. En el cas de Catalunya, el programa de mediació i reparació de la jurisdicció ordinària s'emmarca dins el paradigma restauratiu (Guardiola et al., 2012) i té una doble finalitat: 1) que el delinqüent accepti la seva culpabilitat i responsabilitzar-se pels fets; 2) que la víctima pugui participar voluntària i activa en la resolució del conflicte o reparació del dany i ser escoltada (Soria et al., 2007).

En els delictes de VIGE i d'agressions i abusos sexuals contra la dona en concret, l'ús del terme mediació o resolució de conflictes ha estat extremadament criticat i titllat d'inapropiat per gran part de la literatura (Koss i Achilles, 2008; Julich i Bullte, 2010). En primer lloc, perquè la mediació tradicionalment percep el delictes, en aquest cas la violència masculista, com

¹² Utilitzarem el terme de “mediació” i “reparació” com a sinònim de la mediació víctima- autor, encara que aquest últim sigui només un dels tres models de mediació penal existents (Dapena i Martín, 2006).

una “disputa” que ha de ser “arreglada” o resolta (Drost et al., 2015: 11). Això podria tenir com a efecte la “domesticació o mutualització” de la violència sexual. En segon lloc, l’adopció de la figura d’un facilitador neutral i la presumpció d’una paritat de veus de les parts (Koss et. al., 2003), la pressió per la reconciliació i el perdó entre les parts o perquè limita les opcions de justícia formal (citada per Daly i Stubbs, 2006).

No obstant, cal diferenciar les tècniques de mediació civil o comunitària de la VOM, tècnica acceptada com a restaurativa. És a dir, el procés no té com a finalitat descobrir què és el que va passar ni molt menys “mediar” els fets (McGlynn et al., 2012) sinó empoderar la víctima, responsabilitzar l’agressor i restaurar les pèrdues. Així doncs, encara que la majoria resultin en un acord, l’objectiu primari és el diàleg entre les parts i la provisió de justícia per les víctimes, abordant les necessitats emocionals i d’informació d’aquestes (Ptacek, 2010; Tamarit i Luque, 2016). A més, la JR no s’ha adscrit a l’ideal d’un mediador neutral en la mesura que és necessari que el facilitador qüestionari qualsevol atribució possible de culpa a la víctima, ja que sinó estaria reforçant el sistema de valors i creences de l’ofensor i sostenint les desigualtats que segueixen persistint entre homes i dones (Coker, 1999; Julich i Buttle, 2010).

Per últim, un dels punts més dèbils de la VOM és que encara que es reconegui la comunitat com un agent necessari a incloure al procés¹³, només en ocasions aïllades s’incorporen altres persones, almenys pel que fa a Catalunya (Guardiola et al., 2012). Així, molts autors consideren que altres models més amplis de JR –com són el *conferencing* o els cercles- són millors pel que fa a la inclusió de la comunitat i la representació de l’interès comunitari i també existeix evidència empírica que aquest model és considerat significativament més útil per les víctimes de delictes més seriosos (citada per Tamarit i Luque, 2016); no obstant, la reparació penal tal i com la coneixem a Catalunya, fidel amb els valors i principis restauratius, és capaç de contribuir a la recuperació emocional de les víctimes, empoderar-les i que sentin que s’ha fet justícia (Tamarit i Luque).

2.4. Trets bàsics del procediment restauratiu en casos d’agressions i abusos sexuals

Partim de la creença que un model de JR que sigui robust i dissenyat de forma adequada comparteix un compromís amb molts dels valors funcionals del feminisme (s) (Randall, 2013). Considerem que el procediment és un dels factors clau determinant de l’èxit de la mediació; així doncs, en la mesura que es dissenyi tenint en compte les problemàtiques

¹³ El PMRP aplicat en la jurisdicció ordinària a Catalunya, contempla la mediació com una pràctica que té en compte la comunitat, sent una de les finalitats del programa l’aportació de respostes més adequades a les necessitats i demandes de la comunitat (citada per Guardiola et al., 2012).

expressades per la literatura feminista, podrà ser considerat com a més just i satisfactori per les víctimes i resultar en un empoderament de les supervivents i resultar en una major confiança en el sistema (Miller i Hefner, 2015). Però, com ha de ser un procediment de mediació perquè doni resposta a les necessitats i riscos que presenten les víctimes?

A continuació, hem escollit tres projectes restauratius internacionals específicament dissenyats per casos de delictes sexuals en l'àmbit d'adults que tenen en comú la seva consistència amb molts dels aspectes de la teoria feminista. Aquests tres projectes són: el programa RESTORE (Arizona), el Projecte Restore-NZ (Auckland) i els serveis de VOM (Copenhaguen). Excepte l'últim, la resta utilitzen versions modificades de *conferencing*.

La lectura i anàlisi de múltiples estudis acadèmics i avaluacions dels programes publicades pels seus fundadors¹⁴ ens ha permès entreveure quins són els elements més importants que s'incorporen en aquests programes restauratius que *permetrien o tindrien el potencial* d'evitar la materialització de les preocupacions expressades per la literatura feminista basades en problemes que podria presentar la JR en abordar delictes sexuals (vegeu epígraf 2.2) i que considerem que en certa mesura haurien de constar en aquells programes que lidiïn amb aquests casos. Així doncs, a través de la creació d'una taula de continguts (vegeu taula 1) expressarem per una banda, les preocupacions feministes i per l'altra -dels elements procedimentals que s'han incorporat a cada un dels tres programes¹⁵-, els aspectes que podrien incorporar-se en un programa VOM per donar una resposta adequada als riscos que presenten aquests processos informals, especialment per les supervivents, segons la literatura. Per tal de dissenyar la taula, ens hem inspirat en la taula elaborada per Koss (2010: 223) en què plasma un resum conceptual del programa RESTORE des de la perspectiva de la víctima. Abans d'endinsar-nos en el seu contingut, realitzarem una breu descripció de cada un d'ells.

- a) *Centre for Victims of Sexual Assault and VOM services* (Copenhaguen). El 2002 es van introduir els diàlegs restauratius en aquest centre amb la següent missió: "*as a way of helping women exposed to sexual coercion regain control over their lives*" (Madsen, 2006: 58). No existeix cap avaluació disponible del projecte (McGlynn et al., 2010) però sí que disposem d'informació sobre el grau de satisfacció i

¹⁴ La bibliografia utilitzada ha estat la següent: Hopkins i Koss (2005); Hopkins, Koss i Bachar (2004); Julich i Buttle (2010); Julich, Bullte, Cummins i Freeborn (2010); Koss et al. (2003); Koss (2010) i Koss (2014); Madsen (2004); Madsen (2006); Madsen (2008); Pali i Madsen (2011).

¹⁵ En l'**annex I** trobem les tres taules originals de cada un dels projectes que vam elaborar amb caràcter previ i que hem utilitzat per seleccionar els elements procedimentals més adequats d'acord amb les preocupacions expressades per la literatura.

d'assoliment dels resultats des de la perspectiva de la víctima. Per una banda, cap de les dones que va participar-hi, l'any 2004, va penedir-se d'haver-ho fet i a més van expressar una satisfacció general amb el procés (Pali i Madsen, 2011). Per altra banda, les víctimes van indicar haver experimentat una reparació de la humiliació que havien patit. És més, no tan sols van considerar el diàleg com a just sinó que van sentir que s'havia fet justícia en la mesura que se'ls havia donat veu (Madsen, 2006).

- b) RESTORE¹⁶ (Arizona). Programa de JR centrat en la víctima i basat en la comunitat. La pràctica restaurativa utilitzada és el *community conferencing* a través de la qual s'involucra a la víctima, l'agressor i la família i amics d'ambdues parts en un diàleg directe que té com a finalitat identificar el dany i desenvolupar un pla de reparació, rehabilitació i reintegració dins la comunitat (Koss et al., 2003). El programa va ser implementat del 2003 al 2007 a Pima County, Arizona (Koss, 2014). Els delictes definits com a aptes per aquest programa són les agressions sexuals per part d'un conegut o "*date rapes*" amb ús mínim de força i els delictes sexuals sense penetració (Koss et al., 2003). RESTORE és l'únic programa que s'ha avaluat per experts (*peer-reviewed*) de forma quantitativa (Koss, 2014). D'aquesta en podem destacar el següent: la *satisfacció amb el procés* és molt alta entre les víctimes (grup més satisfet) mostrant-se, el 100% d'elles, satisfetes o molt satisfetes amb cinc dels sis ítems avaluats, no obstant, el 33% d'elles va expressar que no creia que la persona responsable hagués reconegut la seva responsabilitat; pel que fa a la *motivació a participar*, gairebé 1/3 de les víctimes estava en desacord que haguessin seleccionat RESTORE per poder escoltar una disculpa; respecte la *culpabilització*, només una ocasió l'agressor va fer una declaració punitiva adreçada a la víctima i en canvi, en la meitat de les conferències van tenir lloc comentaris culpabilitzants cap a l'infractor; el programa va reduir els *síntomes d'estrès post-traumàtic* en les víctimes des de l'ingrés a la fi de la conferència; en 2/3 (delictes) i el 91% (faltes) de casos, l'ofensor va completar el *pla de restauració* i els requisits de supervisió de manera exitosa.
- c) *Project Restore New Zealand Incorporated* (Auckland). Inspirat en el projecte RESTORE d' Arizona i creat l'any 2005; també utilitza *conferencing* i va dirigit a casos d'agressions i abusos sexuals. La missió del programa és:
- “to provide victim-survivors (of gendered violence) with an experience of a sense of justice, support offenders to understand the impacts of their behaviour and facilitate*

¹⁶ *Responsibility and Equity for Sexual Transgressions Offering a Restorative Experience.*

the development of an action plan which might include reparation to the victim and therapeutic programmes for the offender" (Julich et al., 2010: 1). El programa ha estat avaluat però de forma limitada per Julich et al. mitjançant un estudi exploratori dedicat a analitzar el projecte, el seu contingut i disseny i els seus resultats, fundant-se en l'experiència i satisfacció d'un petit número de participants (3 víctimes i 1 agressor). És rellevant apuntar que tots van manifestar la seva satisfacció amb el procés i la conclusió de l'avaluació és el potencial de la JR "per proveir un sentiment de que s'ha fet justícia en casos de violència sexual" (vi).

Preocupació	Disseny del programa VOM
<i>La persona responsable evita el SJP</i>	<ul style="list-style-type: none"> ·La relació entre la mediació i el SJP ordinari hauria de ser complementària i en cas que fos exitosa, el jutge podria tenir-la en compte per l'atribució de beneficis penitenciaris ·Pel que fa als casos en què no hi ha hagut denuncia prèvia o s'ha arxivat el cas, la víctima hauria de poder accedir igualment al servei. ·El pla de restauració, a més dels elements introduïts per la víctima, pot incloure una sèrie d'obligacions mínimes
<i>Limitació a la capacitat per parlar</i>	<ul style="list-style-type: none"> ·És cabdal que el procediment estigui centrat en la víctima (<i>victim-centred</i>). Cal encoratjar la víctima perquè adopti un rol actiu de presa de decisions durant tot el procediment ·Preparació amb antelació de què diran les parts en la trobada. Introducció d'un expert comunitari de suport a la víctima que tingui com a funció, entre d'altres, parlar en nom seu si aquesta no se'n sentís capaç ·Elaboració d'una agenda que determini els torns de paraula de les parts en la trobada. Imposició si cal de normes rígides per igualar les oportunitats de comunicació ·Se li dóna la oportunitat a la víctima perquè pugui explicar amb les seves paraules els fets que va patir, el dany que li van provocar i l'impacte que han tingut en la seva vida; així com també ser escoltada. S'ha d'encoratjar les parts per expressar-se i intercanviar sentiments i emocions, en aquest sentit el facilitador ha de jugar un rol clau ·El pla de restauració ha d'estar elaborat primordialment per la víctima, permetent la inclusió d'aportacions de l'infractor
<i>Coercive and cheap justice problem</i>	<ul style="list-style-type: none"> ·El procediment se li ha d'oferir en primer lloc a la víctima i només amb el seu consentiment se li pot proposar a l'agressor ·El consentiment informat de les parts ha de ser essencial en totes les fases, no només a l'inici ·El perdó o la reconciliació no poden ser l'objectiu principal del procés i no sempre han d'acabar tenint lloc ·Es recomana consultar als especialistes d'ambdues parts si una carta de disculpa és adequada en el cas concret ·S'ha d'establir amb claredat que de la disculpa de la persona responsable no en neix en cap

	cas una expectativa de perdó per la víctima, de la manera que aquesta no senti que ha d'acceptar-la sinó que és lliure d'obviar-la
<i>Seguretat de la víctima</i>	<ul style="list-style-type: none"> ·Cal donar especial importància a la seguretat física i emocional de les víctimes i ser molt estricte escollint els casos elegibles; en la fase inicial i preparatòria, és recomanable que un forense realitzi una avaluació psico-social per tal d'excloure els agressors inapropiats per participar en un programa de tipus comunitari i valori el risc per assegurar que l'agressor no mostra un perill de reincidència o de causar danys futurs ·És decisió de la víctima escollir si prefereix contactar l'infractor de forma directa o a través de correspondència, en tot cas assessorada pel seu expert comunitari ·Creació d'un protocol per maximitzar la seguretat dels participants i limitar l'accés de l'agressor a la víctima. Un aspecte rellevant és la col·locació de les parts; aquesta hauria de ser decidida per la víctima. És recomanable que les parts s'assentïn al voltant d'una taula que mantingui la separació i percepció de protecció ·Possibilitat de sol·licitar la imposició d'ordres d'allunyament ·Intervenció de l'<i>expertise</i> dels mediadors en violència sexual i JR així com dels dos experts comunitaris per tal de detectar qualsevol tipus de compromís a la seguretat
<i>Victimització secundària</i>	<ul style="list-style-type: none"> ·Si són les víctimes les que primer se'ls comunica o informa de la possibilitat d'accedir a una mediació, cal preparar-les pel cas que no rebin resposta per part de l'infractor o aquest declini l'oferta, per evitar un dany o patiment major ·Gran importància i extensió de la fase de preparació. En aquesta s'han de clarificar les motivacions, interessos i necessitats de les dues parts. Cal que se les prepari per tal que mantinguin expectatives realistes sobre el que es pot assolir i el que no és possible ·Resulta recomanable que les parts, sobretot la víctima, compti amb algú de l'entorn que tingui coneixement de la seva participació al programa per tal que li donin suport durant aquest ·En la fase de preparació es pot treballar juntament amb aquestes persones, encara que després no intervinguin en la trobada ·Els facilitadors han de tenir coneixement i formació especialitzada sobre les dinàmiques de VIGE i en concret violència sexual i amb experiència en aquests casos ·Introducció, com ja hem fet referència, de dos experts comunitaris que formin part de la comunitat d'interès -un especialista en la víctima i un altre en el delinqüent- per mitigar el desequilibri de poders entre les parts, la neutralitat i incloure fins un cert punt a la comunitat ·Possibilitat de crear un equip clínic, format pels dos experts comunitaris i supervisat per un psicòleg que no té contacte directe amb les parts perquè valori i controli regularment el risc i situació de les parts ·Imposició de normes de conducta rígides per prevenir un re-abús verbal i qualsevol intent de re-abús ha de ser parat immediatament pel facilitador o experts comunitaris ·Control i supervisió dels resultats acordats i recolzament de l'infractor per assegurar que no dugui a terme cap acció consistent en re- victimitzar la víctima
<i>Culpabilitza-</i>	·L'agressor ha de reconèixer la seva responsabilitat en els fets com a requisit per poder

<p><i>ció de la víctima</i></p>	<p>participar en el programa</p> <ul style="list-style-type: none"> ·La fase de preparació amb l'agressor ha de tenir com a objectiu primari canviar qualsevol distorsió cognitiva que aquest mantingui sobre els fets o respecte la seva implicació o culpabilitat en aquests ·El rol del facilitador ha de ser imparcial, però no neutral. Cal que aquest qüestionari qualsevol intent de culpabilitzar la víctima o d'oferir explicacions masclistes o justificants ja que un rol neutral estaria reforçant el sistema de valors de l'agressor ·L'expert comunitari de suport a l'agressor que tingui com a funció principal preparar-lo i qüestionar qualsevol narrativa de negació o justificació utilitzada per l'infractor, intents de manipular la víctima o bé explicacions masclistes que culpin a la víctima o minimitzin els fets ·Es poden incloure aspectes de desavantatge en la vida dels infractors però sense que aquests factors s'identifiquin com a exculpatoris o justificadors ·Imposició de normes rígides prevenir una atribució de culpa a la víctima i evitar una vergonya excessiva i contraproductiva cap a la persona responsable
<p><i>Mites i atribució de culpa per la família/comunitat</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ·Hauria d'existir la possibilitat, si la víctima ho vol, de que familiars, amics, persones de suport o professionals s'involucrin i intervinguin durant la fase de preparació i la trobada directa, en cas d'haver-n'hi. ·Els experts comunitaris -en cas de que n'hagin- han de formar part de la comunitat d'interès.

Taula 1. Trets procedimentals procediment VOM per casos de delictes sexuals. FONT. Elaboració pròpia

3. DISSENY DE LA RECERCA

A continuació, resulta necessari explorar com es du a terme el procediment de mediació a Catalunya, concretament per casos d'agressions i abusos sexuals, en el marc del PMRP¹⁷ amb l'objectiu de comprovar si es tenen en compte les preocupacions feministes que hem extret de la literatura i si guarda relació amb els elements incorporats en el disseny dels tres programes internacionals analitzats en l'epígraf anterior. El marc metodològic escollit és el següent; en base als resultats extrets de l'anàlisi documental, s'ha generat un model d'entrevista semi-estructurada en profunditat i s'ha realitzat a 3 mediadors. Dos d'ells formen part de l'equip de MRP a Barcelona en l'àmbit d'adults i complementàriament hem consultat també amb una mediadora de l'SMAT de l'equip de Girona.¹⁸

4. RESULTATS. EL DISSENY PROCEDIMENTAL EN EL SERVEI DE MEDIACIÓ I REPARACIÓ PENAL D'ADULTS A CATALUNYA

¹⁷ En l'actualitat, el servei és executat per la fundació AGI i està format per un equip de vuit professionals, sota la supervisió i finançament de la Direcció General d'Execució Penal a la Comunitat i Justícia Juvenil.

¹⁸ Les cites incorporades al treball dels mediadors han estat referenciades diferenciant entre els mediadors en l'àmbit d'adults (PMRP1 i PMRP2) i de menors (SMAT1).

a) *Relació amb el SJP*

“però [a diferència del que succeeix en la conformitat en el procés judicial] comptem amb la víctima”

Els professionals del PMRP manifesten que poden tenir coneixement de les sol·licituds de mediació a través de diferents vies: per iniciativa de les parts, per part dels centres penitenciaris o d'altres equips com els dels tècnics de la OAV o l'equip tècnic de MPA. No obstant, coincideixen que la gran majoria de derivacions provenen d'òrgans judicials amb caràcter previ a la sentència. En aquests casos, el jutge podrà tenir en compte els acords adoptats en el procediment de mediació i podrà rebaixar la pena; no obstant el judici s'haurà de celebrar igual. Els mediadors consideren que aquest fet no desnaturalitza la finalitat perseguida per la mediació ni tampoc vicia la voluntat de l'ofensor a participar.

“La cosa funciona en què ell [referint-se a l'ofensor] ha de tenir clar quins són tots els seus interessos, i un d'aquests interessos és que la justícia no li faci més mal. Em sembla totalment lícit. De fet el sistema judicial permet això no? una conformitat. Anar directament a pactar amb el fiscal sense comptar amb la víctima, quina és la pena que em caurà. Tu això ho pots fer. Si és això l'únic que et preocupa, no utilitzaràs l'espai de mediació. (...) Amb lo qual, que ells tinguin uns beneficis, i que els beneficis dins el sistema es vegin molt clars per part de qui ha fet mal, perquè pot aconseguir una menys pena... doncs sí, això és una part. Però, comptem amb la víctima.” (PMRP2)

També expressen la manca de resposta que reben les víctimes en cas que s'arxivi el cas o aquest prescriu, en la mesura que el servei està enquadrat dins l'àmbit penal i per tant només arriba fins a la fase d'execució de la sentència. “Però sí, qui atén aquestes víctimes de delictes prescrits, de... ofensors desconeguts, on està la justícia per ells? No està.” (PMRP1); “No hi ha cap servei, que després de 15 anys de que passessin els fets em pugui dirigir, perquè no estic informada de res, per dir, ara crec que podria encarar aquesta situació. En canvi sí que està en l'altra banda.” (PMRP 2)

En referència a una de les crítiques formulades sobre la trivialització de les agressions i abusos quan aquests casos es deriven a la reparació penal, tots els mediadors expressen la gran dificultat que caracteritza el procediment, sobretot per l'ofensor. “no són processos fàcils, els nanos que no estiguin preparats no són capaços d'aguantar aquest procés, preparats o que no estiguin suficientment motivats, saps?” (SMAT1); “Jo crec que la gent veu això com una justícia *blandida*. “Ay, te pido lo siento y me voy. No, hombre no”. L'esforç que fa un ofensor i que fa una víctima és molt gran. Però clar, s'ha de viure.” (PMRP1)

b) *Voluntarietat i rol de les disculpes.*

“Si és un objectiu, és un objectiu de les parts, no és de la mediació”

Per una banda, entenen que la seva tasca també és controlar que en cada fase del procediment concorri la lliure voluntat de les parts, no únicament a l'inici sinó també –i sobretot- durant les entrevistes individuals es verifica que assisteixin voluntàriament i diguin el que realment volen.

“Cada sessió individual, si tu detectes que la persona no vol estar, si tu detectes que ha passat algo durant el trajecte del procés de mediació, de reparació penal. Tu vas chequeant contínuament el que es dona. (...) I després la víctima t'ho diu. “Hasta aquí”” (PMRP1)

“La teva conversa no va més enllà del que ells no volen que vagis, i això també jo crec que és un art, no? és a dir, explica'm el que em vulguis explicar. Si hi ha alguna de les meves preguntes que t'incomoda, i no vols...no la parlem.” (PMRP2)

Per altra banda, posen de manifest la necessitat que aquesta lliure voluntat estigui present també en la decisió sobre quina forma de contacte volen establir amb l'ofensor i en cas que tingui lloc una trobada, la llibertat de les parts per decidir marxar en qualsevol moment i també per escollir lliurement els acords que els satisfacin.

“Jo, almenys el que jo faig és preparar la trobada si la persona vol aquesta trobada. Si no el vol, no el vol. I veurem quines coses positives, quins beneficis... hi ha. No només hi ha trobades, hi ha cartes, hi ha vídeos, sí? (...) El que està clar és que jo mai [subratllant-ho] arribaré i permetré que es faci una trobada, a no ser que la persona “*me lo diga*” i jo sàpiga que està amb tot el seu poder i llibertat per decidir, que vol veure'l igualment.” (PMRP1)

A més, també es treballa amb cada part que l'altre és totalment lliure per escollir no participar/seguir.

“I després també treballant amb molts d'ells, en les entrevistes individuals, què significa el no, és a dir, que... a mi no...qualsevol persona, i de les víctimes sí que ho percebíem una mica que tenien aquesta pressió de...ostres que malament quedaré si no vull participar, no? però la veritat és que si això ha de ser voluntari, ha de ser tant vàlid un sí com un no” (PMRP2)

Aquesta voluntarietat s'estén també en la llibertat de la víctima per acceptar les disculpes i decidir si perdona o no. Si bé s'al·ludeix a la pressió que li pot suposar a la víctima el fet d'haver de perdonar, no es menciona la possibilitat que sigui coaccionada per l'agressor.

“El perdó... és que a vegades pot ser com una llosa, per la víctima, o sigui a sobre t'hauré de perdonar? Ara no em toca (...).Jo me'n recordo en una trobada per unes lesions, no va ser unes agressions, però era com... jo ara no et perdonaré. Tu me les has demanat però jo ara no et perdono.” (PMRP1)

A més, els mediadors estan d'acord en què el perdó és molt més que “demandar perdó” en abstracte, de manera que perquè aquest agafi un sentit l'ofensor ha d'oferir explicacions a la víctima i s'ha d' “omplir de contingut amb la relació” entre les parts durant la trobada.

“Si només em demanes “perdó, perdó, perdó” per mi està buit de contingut. “Ojo”, això és molt personal però jo ho he viscut així a vegades en una trobada. “No em demanis més perdó” (...) sí, vale sí, explica'm això, perquè ho vas fer, o en què pensaves, o quina educació has tingut. Ja, vale, sí... sí disculpa però em sona buit, em sona que no expliques més, em sona que no estàs sent generós en explicar-me el que jo t'estic demanant.” (PMRP1)

Per últim, sobre si el perdó és considera com un objectiu de la mediació, alguns mediadors discrepen mentre que d'altres apunten a la seva importància en la mesura que és un resultat de la responsabilització de l'ofensor.

“És un dels objectius que es treballen, naturalment. (...) perquè demanar disculpes implica que estàs reconeixent que has fet un dany. (...) L'altra cosa és que l'altre te les accepti o no, però que tu els has de posar a sobre la taula (...) A través del perdó i les disculpes surten moltes altres coses que són imprescindibles. Que algú que et diu no et vull demanar disculpes perquè em fa vergonya, o perquè soc molt orgullós, doncs tenim un problema (...) És important eh aquest tema. Clar que no és lo prioritari” (SMAT1)

c) *Procediment centrat en la víctima*

“Per mi és molt important apropar-te primer a la víctima, perquè és un servei per ella”

En primer lloc, els dos mediadors en l'àmbit d'adults afirmen amb rotunditat que el PMRP està centrat en la víctima¹⁹. També mencionen el canvi de rumb que ha experimentat el servei, passant d'una "visió embrionària i molt paternalista, de no victimitzar" a oferir aquest servei a la víctima de forma "proactiva" perquè sigui aquesta la que decideixi si creu que la mediació l'ajudarà, encara que "no sigui viable des del punt de vista dels mediadors". Això es fa palès en el fet que les entrevistes individuals es realitzen primerament amb la víctima.

"Primer et veig a tu [referint-se a la víctima], primer vull saber com estàs tu, quines necessitats tens, com ho estàs vivint, quines conseqüències ha tingut per tu tot això. I ho pensaràs, i si vols, ens posem en contacte amb l'altra part, per saber si ell podria fer algo"(PMRP1)

No obstant això, en la majoria de casos els mediadors ja saben que a darrere hi ha la voluntat de l'ofensor a participar i per tant és poc probable que després de contactar amb la víctima, l'infractor es negui a participar. En cas que el procediment segueixi endavant, la víctima – també l'infractor- pot demanar que l'acompanyi una persona de suport, encara que aquests supòsits són molt més habituals en l'àmbit de menors. "si les víctimes diuen, jo necessitaria sentir... o m'agradaria estar acompanyada, doncs és una persona més que integrem [a la psicòloga] per donar suport a la víctima. I que pot ser que en algun moment també participi." (SMAT1). També s'incorporaran quan el mediador detecti que podria ser beneficiària ja que el professional ja l'ha estat acompanyant des de l'inici. També en els casos on la víctima ha patit una victimització greu, es treballa amb co-mediació.

Sobre qui decideix com s'organitza la trobada, dependrà del que consideri més oportú el mediador que porti el cas. "Jo crec que cada mediador *tiene su librito* i ja ha vist una mica en les entrevistes individuals com fer-ho i com fer la trobada." (PRMP2); "I jo sempre començo que parli la víctima. I això està *hasta* pactat i parlat amb l'ofensor. Vale? És la primera persona que parlarà." (PMRP1)

Un cop finalitzada la trobada són els mediadors els que extreuen els acords del que s'hagi parlat a la trobada. No obstant, mentre un dels professionals reconeix a la víctima com "la gran directora" del resultat dels acords, la resta expliquen que s'extreu de la voluntat d'ambdues parts. En l'SMAT, el mediador haurà de tenir en compte allò que resulti més adequat a les possibilitats del menor i que sigui més probable que compleixi²⁰; tot i que la víctima sempre podrà decidir si li interessa o prefereix anar a judici.

¹⁹ La mediadora de l'SMAT considera que el fet que un procediment estigui centrat en la víctima no resulta incompatible amb l'interès superior del menor i apunta que en menors, la mediació s'enfoca a les dues parts. Raona que, a diferència del que passa en adults, cal que es realitzi un treball previ amb el menor amb l'objectiu últim és que no reincideixi. La visió de la víctima és molt més protectora: "has de tenir certes garanties abans de trucar aquesta víctima, perquè sinó l'estàs fent reviure tot una situació que per les víctimes no són fàcils"

²⁰ "I per tant la víctima, tampoc no és el jutge. La víctima, és la víctima. I té, clar, la gràcia en la mediació és que la víctima té molt de poder. Però tampoc ho decideix tot." (SMAT 1)

Per últim, es fa referència a la possibilitat que ofereix el procediment de mediació de donar resposta a les necessitats -d'algunes- de les víctimes²¹ així com també a les seves preguntes.

“Una víctima –d’una violació a casa-, que li va dir, es que quiero... dijo, es que yo quiero verlo para decirle que yo ya no sueño con él. Si? Em dona igual, o sigui, ja em dona igual si ell vol o no vol, era com... una petició d’ella, no? Bueno... doncs cal escoltar això també.”(PMRP1)

També permet que les víctimes siguin escoltades, tant pel mediador a l’hora d’organitzar el procediment com sobretot per l’ofensor; de manera molt diferent que en el marc d’un procediment penal²². “Moltes vegades són la primera persona amb qui parlen després de la denuncia. I em diuen, tu almenys m’escoltes, ets la primera persona que m’escolta” (PMRP1); “A la víctima ja l’estàs acompanyant perquè l’estàs trucant, l’estàs reconeixent com a víctima, que té opcions, l’estàs informant. Li estàs posant tota una llum que abans no tenia. I això fa que ella se senti més empoderada per poder-se assentar en una taula.” (SMAT1)

d) *Procediment terapèutic per la víctima*

“Tot el que serveixi perquè la persona pugui tancar aquest dolor d’una altra manera. O que el trauma ja no sigui el centre de la seva vida”

Els mediadors han fet èmfasi en dos aspectes. En primer lloc, expressen que, en la mesura que ells no poden aprofundir tant en l’aspecte terapèutic amb la víctima, poden informar-la perquè voluntàriament pugui valorar la possibilitat de ser assistida per un psicòleg o altres professionals. En aquest cas o en el supòsit que ja existís amb anterioritat un vincle terapèutic amb el psicòleg, amb un tècnic de la OAV o un treballador social, els mediadors es coordinen amb aquests serveis que estan recolzant i treballant amb la víctima fora de l’espai de mediació. Com ja hem exposat, aquests professionals poden intervenir en el procés de mediació, sempre amb el consentiment de les parts. “Quan estem amb aquesta coordinació amb la OAV ho hem fet, sí, que si hi ha un bon vincle amb el tècnic o tècnica de l’oficina, aquesta pugui estar present el dia de l’entrevista, sí” (PMRP2)

En l’àmbit de menors, recentment, el servei incorporà una psicòloga que realitza la primera atenció amb les víctimes i els ofereix assistència psicològica, en els casos que ho requereixin, a través del qual sorgeix un vincle terapèutic en relació als fets traumàtics. És una figura de suport durant el procés i pot ser que participi en la trobada.

“Per exemple, ahir va fer l’acompanyament a una agressió sexual de dues menors. Doncs les va estar acompanyant a la declaració. Ara, una meva companya es queda aquest cas. Si és mediació, pot ser que a la trobada hi hagi

²¹ Sobre aquest punt hem copsat diferències en la identificació de la víctima, ja que en l’àmbit d’adults, els mediadors han discrepat de la caracterització de la víctima com a subjecte venjatiu, mentre que en l’àmbit de menors la mediadora ha fet referència en algunes ocasions al risc que suposa el fet que hi hagi víctimes que vulguin fer servir l’espai de mediació com un espai per castigar el subjecte.

²² “o sigui un fiscal, a mi m’ha arribat a dir, és que jo les víctimes no les entenc. Perquè clar, amb l’ofensor ho tinc molt clar, però les víctimes... I jo li anava a demanar, però els has demanat què volen? (...) O sigui, quines eines psicològiques, quines eines de comunicació, personals, tenim en un jutjat [amb to de pregunta]” (PMRP1)

aquesta psicòloga. Una persona més que integrem per donar suport a la víctima i que pot ser que en algun moment també participi.” (SMAT1)

En segon lloc, els professionals identifiquen al propi procés de mediació com a teràpia per la víctima. Precisament aquest espai pretén aconseguir que les parts es sentin còmodes per poder expressar els seus sentiments i emocions derivades dels fets i que resulti en una reducció dels efectes psicològics negatius en la víctima. Sobretot durant la trobada, el rol dels mediadors és reduir la tensió inicial, captar el que pugui passar entre les parts a nivell emocional i gestionar moments en què sorgeixi alguna emoció negativa. “Comencen a mirar-se, comencen a parlar, s’escolta un “*lo siento*”, un “*no fui capaz*”, hi ha unes llàgrimes. Vull dir, que no és màgia però és tot una conversa verbal i sobretot no verbal.” (PMRP2). Sobretot s’emfatitza que el “el procediment de mediació no pretén fer més mal del que ja està fet.”

e) *Rol i expertice del mediador*

“Perquè no és la meva història, és la seva. I tota l’estona és seva”

Per una banda, sobre el seu rol, tots els professionals expressen que el conflicte és de les parts i que per tant hauran de mantenir una posició imparcial respecte els fets i no involucrar-se emocionalment en el conflicte ni molt menys apropiat-se d’aquest, sinó “acompanyar les persones en les seves històries de dolor”. “Tu també sents, tu també tens emocions. Però que aquestes simpaties no determinin quin és el resultat final d’una comunicació del conflicte que en el fons no és teu” (PMRP2). També identifiquen com a determinant que la mediació tingui lloc dins el marc penal, en què el que existeixen dues parts clarament diferenciades, es parteix de la seva asimetria moral i ètica i existeix “un tractament realment de poder”. Així, el seu rol difereix d’altres casos de tipus comunitari on el paper de les parts està més difús, en els quals el mediador podrà “mantenir la mateixa equidistància i abordar la situació com un conflicte”.

Per altra banda, pel que fa a l’*expertice*, els mediadors del PMRP mencionen que han rebut formació especialitzada en agressions i abusos sexuals ja que l’han cercat per compte propi. Un dels mediadors explica que aquesta ha consistit tant en “especialitzacions tècniques com per casos i sobre com atendre les víctimes i aproximar-se a elles”. En canvi, en l’àmbit de menors, aquesta formació els hi proveeix el Departament a través del CEFJE²³.

f) *Selecció casos elegibles*

“Jo a la gent el que li dic és que poden confiar i que confiïn en mi, i si jo no puc assegurar la seguretat, doncs no ho fem. Sóc molt poruc en aquest sentit”

En primer lloc, un dels mediadors del PMRP apunta que no decideixen gairebé res, en el sentit que accepten totes les sol·licituds. No obstant, “no perquè la porta estigui sempre oberta

²³ Centre d’Estudis Jurídics i Formació Especialitzada

mediem amb tot el que vingui.” Es mostren favorables a que siguin les parts les que prenguin responsabilitat i que la víctima pugui decidir si vol que el procés tiri endavant. No obstant, identifiquen certs límits en què seran els professionals que determinaran si, en el cas concret, la mediació és viable. En primer lloc, en el cas que la víctima es trobi massa victimitzada o que no sigui el moment adequat, si bé es podrà considerar més endavant.

”I aleshores hi ha un moment que tu ja ho descartes, doncs perquè la situació ja diu que abans d’asseure a una taula de mediació cal que facis [referint-se a la víctima] un altre tipus de feina. O de treball personal, d’empoderament, terapèutic... perquè no té sentit, val? (...) abans necessita un servei des de l’OAV, i que treballi altres coses.” (PMRP2)

En segon lloc, en la línia amb la consideració anterior, un mediador menciona el requeriment de que no existeixi un gran desequilibri entre les dues parts. ”És a dir, hi ha d’altres que no entrem en la mediació, que no té sentit, que la víctima ha de passar per un procés de reconstrucció. Per poder entomar un espai de diàleg de tu a tu, perquè això és la mediació.” (PMRP2)

En tercer lloc, un límit important és la seguretat de la víctima. En aquells casos que el mediador senti que hi poden haver alguns espais en què no podrà donar seguretat o que no tingui molt clar que les parts es volen comprometre, no seguirà amb el procediment.

Per últim, és molt important la responsabilització així com també la voluntat de reparar per part de l’ofensor. “*Es que tú quieras hacer algo con lo que ha ocurrido*, això és lo més bàsic.” (PMRP2)

g) *Preparació*

“*Les trobades són màgiques moltes vegades. Perquè el que tu hagis previst, com a facilitador, quan dues persones es troben i realment hi ha honestat i ganes, d’obrir-se, passen coses molt meravelloses*”

En primer lloc, és important preparar a la víctima davant la possibilitat que l’ofensor declini l’oferta de participar, encara que aquests casos com ja hem mencionat són poc comuns²⁴. En els casos que això ha succeït, però, ens explica un dels mediadors que la víctima no sol quedar frustrada perquè ja s’haurà dut a terme un treball previ d’empoderament i en molts casos ja s’hauran satisfet les seves necessitats, sense que convingui la trobada.

En segon lloc, encara que la fase preparatòria és una de les més importants, en la que es treballen aspectes relacionats sobretot amb les expectatives de cada part i les necessitats de reparació de la víctima, la intensitat de la preparació varia en atenció a quin hagi estat el procés previ de cada una de les parts. Així, si la víctima prové d’algun servei com és la OAV,

²⁴ En l’àmbit de menors passa al revés, en la mesura que la primera entrevista té lloc sempre amb el menor. La mediadora de l’SMAT explica que es sol contactar amb la víctima prèviament del que es solia fer, per tal de no donar unes expectatives poc reals al menor sobre el grau en què podrà reparar i poder així modelar la intensitat del treball que es faci amb l’ofensor en cas que la víctima acabi optant per anar a judici.

probablement es trobarà molt més empoderada; o bé si l'ofensor està complint condemna, ja haurà estat treballant molts aspectes relacionats amb el delictes des de la classificació.

“La idea és que tu sàpigues què és el que vols guanyar, en quina graduació i saber si realment ho aconseguixes o no. I jo faré una mica com d'agent de la realitat; Doncs això és el que et donarà aquest procés. No et donarà res més.” (PMRP2)

Pel que fa a les expectatives, cal que les víctimes coneguin quina és la responsabilització de l'ofensor en relació als fets. Els professionals consideren que encara que la responsabilitat del victimari pugui ser baixa, cal que això sigui comunicat a la víctima perquè pugui decidir si, en atenció al reconeixement que fa l'ofensor, vol seguir amb el procés o no.

“Una d'aquestes víctimes d'una agressió sexual molt dura, amb segrest, la persona ofensora, primer que no estava ni tan sols... estava en un altre moment personal i estava classificat en el centre penitenciari però no participava, vull dir que no era viable. No era viable des del nostre punt de vista. Però això li vam traslladar també a la víctima, no? I la víctima, va valorar exactament, bueno, m'interessa, no m'interessa... Això ho has de treballar amb la víctima. I això li va xocar, no? ostres, no està responsabilitzat? però és igual, era pel seu procés, saber això també la va situar” (PMRP2)

En tercer lloc, es prepara la trobada amb caràcter previ; sobretot el que diran les parts, la col·locació i com es sentiria la víctima si l'ofensor es disculpés. Tot i això, els professionals convenen que sempre existeix un punt d'imprevisibilitat en les trobades, que és desitjable ja que el procediment necessita que el mediador confii amb les parts.

“ Les trobades que hem tingut amb delictes greus, la veritat és que preparem molt tot el tema de la trobada: qui vol estar primer a la sala, què farem quan arribi, ens donem la mà o no, quin és l'apropament. És a dir, d'alguna forma, donar-li'ls també a les parts molta seguretat amb com està distribuït l'espai, qui entrarà, què farem, què no. Està molt preparat això, sí.”

“Jo com ho gestionaria, jo preguntaria si això [la disculpa] realment sortiria a la taula com et faria sentir. Bueno, adelantar-nos a aquest escenari. El perdó és com molt molt íntim també. Llavors, si la víctima diu: jo no vull que em demani perdó; jo ho he de traslladar a l'ofensor com una petició de la víctima. Que l'ofensor em diu: a mi... m'agradaria fer-ho encara que fos per carta, jo li diria a la víctima, per carta, voldries rebre-la?” (PMRP1)

Per últim, els mediadors també destaquen que cal que la víctima sigui informada dels beneficis que la mediació reportarà a l'ofensor. “ Perquè la víctima també estarà informada. Perquè el primer que et demanen és “i quins beneficis tindrà ell?” I tu, no seràs tant *tonto* o *tonta*, no? d'amagar-se'ls.” (PMRP2)

h) Responsabilitat ofensor

“I que la víctima que pugui veure que aquesta responsabilitat va naixent, es va entenent, l'altre ha entès el meu dolor, és un regal també”

Encara que la responsabilització del victimari sigui un element rellevant per seleccionar els casos, els mediadors no sempre ho posen com a expectativa des de l'inici. Així, expliquen trobades que van tenir lloc encara que l'ofensor no assumís la totalitat de la responsabilitat en les quals la víctima es va mostrar igualment satisfeta.

“Jo he tingut un tema d'abusos, en el que ella sabia que l'altra part no estava del tot... sí que hi havia una responsabilitat, i una petició de disculpa, una petició de dolor, de que jo t'estic entenent [referint-se a l'ofensor], però, en aquest cas l'ofensor, hi havia coses que no podia arribar a més, sí? A nivell psicològic, del que estava,

perquè li donava altres significats i un altre entendiment. Però li va servir igualment aquesta trobada a la víctima per veure això precisament, si? I per poder-se posar davant i perquè, per la víctima, era molt significatiu estar allà.” (PMRP1)

Mentre que per una banda s’afirma que un mínim de responsabilitat és essencial; els mediadors la identifiquen també com un procés, de manera que paraules com “camí”, “treball”, “afloriment”, “naixent” són utilitzades per referir-s’hi.

“Però puc treballar-ho [referint-se a la responsabilitat]. Si hi ha dubte, si no hi ha dubte no. És a dir, si hi ha algú que em diu “*es que mire, oiga, es que yo no estuve allí, y yo no fui*” doncs llavors no té sentit fer mediació, “*ya, pero es que yo quiero decirle a la víctima que hombre que...*” No. No és l’espai de mediació, el punt de demostració de que tu ets innocent.” (PMRP2)

En relació a la responsabilitat, cal fer referència a tres aspectes que van sorgir en les entrevistes; en primer lloc, la importància de treballar amb l’ofensor el consentiment, especialment en delictes sexuals, perquè aquest pugui entendre i interpretar en quins casos concorre i que això li permeti adonar-se del dany causat per la seva conducta o pugui empatitzar amb el que va sentir la víctima. En segon lloc, la diferència entre reconeixement dels fets i responsabilització. Encara que en alguns casos els mediadors s’hi referissin de forma indistinta, aquests van aclarir que el reconeixement no sempre implica responsabilitat, és a dir, el reconeixement no sempre implicarà que l’ofensor entengui que allò que va fer estava malament i que va causar un dany a la víctima. En tercer lloc, sobre la finalitat de l’assumpció de responsabilitat, que no ha de servir per atribuir una “culpa destructiva” a l’ofensor sinó que serveixi per “posar-li les piles”. “L’ofensor a la víctima: “*no veo nada bueno en mí*”. I la víctima li va dir: “*estas aquí*”. (PMRP1)

Per últim, encara que la mediació no tingui per objectiu establir què és allò que va passar, els fets es treballen i “arriba un moment en què necessiten parlar del tema” ja que per alguns “una cosa important és el relat dels fets” en la trobada. Els mediadors estan d’acord en què cada una de les parts pot explicar el seu propi relat i encara que “siguin molt diferents es pot fer la trobada tranquil·lament”. Pel que fa al possible relat de les històries de vida per part de l’ofensor per explicar certes accions, els mediadors també coincideixen en què això no significa que estigui justificant els fets o des- responsabilitzant-se. No obstant, aquestes justificacions es treballen també en la fase preparatòria ja que a les víctimes “no els hi fa molta gràcia” quan s’utilitzen durant la trobada.

“Que m’expliqui ell quina part de víctima té. A lo millor hi ha una altra història. Torno a insistir, això no significa que justifiquem, però si ell pot veure la seva part de víctima serà més fàcil que vegi la víctima que té davant.” (PMRP1)

i) *Incorporació de més persones*

”Darrere d’una víctima hi ha més víctimes”

Per una banda, l'espai de mediació en adults permet convidar a més persones de l'entorn, encara que en alguns casos els professionals es vegin limitats pels recursos i pel temps. El motiu principal pel que s'incorporen altres persones és perquè també formen part del conflicte. En conseqüència, el seu rol no és tant de suport o acompanyament, sinó que puguin ser reparades. Per altra banda, s'expliquen experiències en què s'han utilitzat altres tècniques restauratives, com el *conferencing* familiar o els cercles en l'àmbit d'adults i les reunions restauratives en menors. En tots els casos esmentats la seva participació ha estat valorada positivament pels tècnics.

“una noia que va patir abusos sexuals per part d'un tiet i que volia estar amb un *conferencing* familiar amb la tieta (...) Llavors, es va fer, i va anar molt bé perquè la víctima no va voler estar amb l'ofensor però sí amb la família de l'ofensor.” (PMRP1)

“Aquí a Girona hem fet el primer cas de reunions restauratives amb tres nanos amb un tema d'una danys i vam assentar 13 persones i érem dos mediadors i un tercer que va fer la primera acollida. Hi havia l'alcalde, l'educadora social i la cap de l'AMPA. I necessites una comunitat i que tota la comunitat estigui per la labor. Però bueno en aquest cas va anar molt bé. Aquests *nanos* ho feien perquè necessitaven reparar el dany que havien fet. Netejar la seva imatge davant dels companys de l'institut i de cares als seus pares. Jo penso que és molt efectiu i a més ja tens tota la comunitat, això és un altre nivell de compromís, a no reincidir. Perquè bueno, això que vingui l'alcalde del poble a aquí... i va ser un d'aquests casos feliç que va anar molt bé. Molt satisfactori. Bueno, que després hi va haver uns acords... que aquests acords es van haver de complir, de moment no han tornat aquests nanos” (SMAT1)

5. CONCLUSIONS I LIMITACIONS

Existeix un ampli cos teòric sobre l'aplicabilitat de la JR en delictes sexuals, no obstant, la majoria de crítiques formulades a aquesta opció es formulen des d'un rebuig pre-establert a formes no punitives de justícia per delictes greus; demanda que en molts casos no es correspon amb les necessitats de moltes de les supervivents. En atenció als objectius inicialment plantejats, hem pogut comprovar al llarg de la recerca que un programa de mediació dissenyat amb metodologies i eines específiques, que es nodreixi de la teoria feminista i que tingui en compte la situació en què es troba la víctima, tindrà un gran potencial per superar moltes de les crítiques formulades i en molts casos resultarà molt més adequat que el sistema de justícia ordinari per moltes de les víctimes. Pel que fa al procediment que es segueix en el PMRP d'adults, aquest s'assimila en molts aspectes amb molts dels trets incorporats en els tres programes internacionals. Hem observat que ha experimentat un gir en l'apropament a la víctima, passant d'una visió protectora de la víctima a una visió proactiva, de manera que és la persona amb qui primer s'entrevisten els mediadors. Es reconeix a la víctima com un agent actiu capacitat per prendre decisions –modulades per la intervenció de l'*expertise* del mediador en cada cas per rebutjar els casos que no siguin viables-, fet que resulta en un major empoderament de la víctima. Els mediadors consideren altament rellevant l'assumpció de responsabilitat per part de l'ofensor; que es considera més com un resultat del

procés i de la trobada, en cas que tingui lloc, més que no pas com un requisit establert *sine qua non* per la conducció de la mediació. També és molt important la fase preparatòria prèvia a la trobada, per tal de que les parts coneguin el que podran assolir amb aquest procés i els límits existents, tant en el procés com en la situació de l'altra part, i evitar així que les expectatives no es compleixin. Per últim, el procediment té un gran potencial terapèutic per a la víctima així com per reduir les emocions negatives derivades del delictes, en la mesura que es concep com un espai d'expressió dels sentiments i dels efectes del delictes, en el qual les víctimes es senten i són escoltades i a més es treballa de forma coordinada amb psicòlegs, tècnics de la OAV o treballadors socials que atenen a la víctima fora de l'espai de mediació. No obstant, considerem que resultaria necessari la incorporació de persones de suport de la víctima en l'àmbit d'adults amb més freqüència, que puguin participar també en la trobada. Podem concloure doncs que el disseny del programa permet allunyar-nos de moltes de les crítiques que la teoria feminista ha plantejat a aquesta opció.

Aquest estudi té limitacions importants; la més rellevant de les quals és que no s'ha recollit l'experiència de cap supervivent que hagi participat en un procediment de mediació, si bé hem conegut experiències de forma indirecta a través de les narracions dels mediadors. A més, cal tenir en compte que a diferència dels tres projectes internacionals seleccionats, no existeix a Catalunya cap programa de JR específicament centrat en aquests casos i per tant ens hem basat en un programa que s'aplica, si bé amb diferències, en tot tipus de delictes. Considerem que seria important el disseny de projectes restauratius específics per aquests delictes, utilitzant també versions del *conferencing* familiar en funció del cas i que s'implementessin en l'àmbit comunitari -fora dels límits i tempos penals- per atendre a les necessitats de les víctimes de delictes arxivats i prescrits als quals la via judicial no ha sabut o pogut donar resposta. També és igualment necessària l'avaluació dels programes restauratius implementats, atenent sobretot a la satisfacció de les necessitats de les víctimes.²⁵

Per últim, cal destacar el rebuig de tots els mediadors amb qui s'ha consultat de les barreres per realitzar mediacions en casos de VIGE, expressant molts d'ells que actualment es compta amb l'*expertise* necessari sobre les dinàmiques de la violència de gènere que permetria decidir curosament per quins casos, en atenció a la situació de les parts, podria ser beneficiosa aquesta via. Així, ens agradaria posar fi a aquesta recerca amb la següent cita: "*RJ works differently on different kinds of people*" (Sherman i Strang, 2007: 8) que fa palesa la necessitat

²⁵ Vegeu Tamarit i Luque, 2016.

d'atendre, en funció de cada cas i circumstància, si aquest procés és idoni i sobretot escoltar la veu i les necessitats de cada una de les víctimes, sense assumir que a darrere d'una tipologia delictiva, només pot existir una tipologia de víctima.

6. REFERENCIES

Braithwaite, J., i Daly, K. (1994). Masculinities, Violence and Communitarian Control. En: T. Newburn i E.A. Stanko (eds.), *Just Boys Doing Business? Men, Masculinities and Crime*, (pp. 189–213). London: Routledge

Cameron, A. (2006). Stopping the violence: Canadian feminist debates on restorative justice and intimate violence. *Theoretical Criminology*, 10(1), 49–66.

Coker, D. (1999). Enhancing autonomy for battered women. *UCLA Law Review*, 1, 1- 111.

Coker, D. (2002). Transformative Justice: Anti-subordination processes in cases of Domestic Violence. En: H. Strang i J. Braithwaite (eds.), *Restorative Justice and Family Violence* (pp. 128-152). Cambridge: Cambridge University Press.

Consejo General del Poder Judicial i Observatorio contra la violencia doméstica i de género (2017). *Datos de denuncias, procedimientos penales y civiles registrados, órdenes de protección y medidas de protección y seguridad solicitadas en los juzgados de violencia sobre la mujer y sentencias dictadas por los órganos jurisdiccionales en esta materia en el año 2017*. Recuperat de: [file:///C:/Users/user/Downloads/Violencia%20sobre%20la%20Mujer%20-%20A%C3%B1o%202017%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/user/Downloads/Violencia%20sobre%20la%20Mujer%20-%20A%C3%B1o%202017%20(2).pdf)

Crenshaw, K. (1989). Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, Feminist Theory and Antiracist Policies. *The University of Chicago Legal Forum*, 1989(1), 139–167.

Curtis-Fawley, S. i Daly, K. (2005). Gendered Violence and Restorative Justice. *Violence Against Women*, 11(5), 603–638.

Daly, K (2002) Sexual Assault and Restorative Justice. En: H. Strang i J. Braithwaite (eds.), *Restorative Justice and Family Violence* (pp. 62–88). Cambridge: Cambridge University Press.

- Daly, K. (2006). Restorative justice and sexual assault: An archival study of court and conference cases. *British Journal of Criminology*, 46(2), 334–356.
- Daly, K. i Stubbs, J. (2006). Feminist engagement with restorative justice. *Theoretical Criminology*, 10(1), 9–28.
- Dapena, J. i Martín, J. (2006). Avaluació de l'aplicació de l'experiència pilot de mediació i reparació en la jurisdicció penal ordinària. Barcelona: Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada. Departament de Justícia. Generalitat de Catalunya.
- Drost, L., Haller, B., Hofinger, V., Van der Kooij, T., Lünnermann, K., & Wolthuis, A. (2015). Restorative Justice in Cases of Domestic Violence: Best Practice Examples between Increasing Mutual Understanding and Awareness of Specific Protection Needs. Comparative Report. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- European Union Agency for Fundamental Rights (2014). Violence against women: an EU-wide survey: *Main results*. Recuperat de doi:10.2811/981927
- Guardiola, M. J., Albertí, M., Casado, C., Martins, S., i Susanne, G. (2012). És el conferencing una eina útil per als programes de mediació a l'àmbit penal del Departament de Justícia? Informe del projecte. Barcelona: Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada. Departament de Justícia. Generalitat de Catalunya.
- Hopkins, C. Q. i Koss, M. P. (2005). Incorporating Feminist Theory and Insights Into a Restorative Justice Response to Sex Offenses. *Violence Against Women*, 11(5), 693–723.
- Hopkins, C. Q., Koss, M. P. i Bachar, K. J. (2004). Applying Restorative Justice to Ongoing Intimate Violence: Problems and Possibilities. *St. Louis University Public Law Review*, 23(289), 289-312
- Hudson, B. (1998). Restorative Justice: The Challenge of Sexual and Racial Violence. *Journal of Law and Society*, 25(2), 237–56.
- Julich, S. (2006). Views of justice among survivors of historical child sexual abuse: Implications for restorative justice in New Zealand. *Theoretical Criminology*, 10(1), 125–138.

- Julich, S. (2010) Restorative Justice and gendered violence in New Zealand: A glimmer of hope. En: J. Ptacek (ed.), *Restorative justice and violence against women*. (pp. 239-254). Oxford University Press: Oxford
- Julich, S. i Bullte, J. (2010). Beyond Conflict Resolution: Towards a Restorative Process for Sexual Violence. *Te Awatea Review*, 8(1/2), 21–25.
- Julich, S., Bullte, J., Cummins, C. i Freeborn, E. V. (2010). *Project Restore. An exploratory study of restorative justice and sexual violence*. Auckland, New Zealand: Auckland University of Technology.
- Koss, M. P. (2010). Restorative Justice for Acquaintance Rape and Misdemeanour Sex Crimes. En: J. Ptacek (ed.), *Restorative Justice and Violence Against Women* (pp. 218-139). Oxford University Press: Oxford.
- Koss, M. P. (2014). The RESTORE Program of Restorative Justice for Sex Crimes: Vision, Process, and Outcomes. *Journal of Interpersonal Violence*, 29(9), 1623–1660. <http://doi.org/10.1177/0886260513511537>
- Koss, M. P. i Achilles, M. (2008). Restorative Justice Responses to Sexual Assault. Recuperat de: http://new.vawnet.org/Assoc_Files_VAWnet/AR_RestorativeJustice.pdf
- Koss, M. P., Bachar, K. J. i Hopkins, C. Q. (2003). Restorative justice for sexual violence: repairing victims, building community, and holding offenders accountable. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 989, 384–96.
- Llei Orgànica 1/2004, de 28 de desembre, de mesures de protecció integral contra la violència de gènere
- Madsen, K. S. (2004). Mediation as a way of empowering women exposed to sexual coercion. *NORA - Nordic Journal of Feminist and Gender Research*, 12(1), 58–61.
- Madsen, K. S. (2006). How could you do this to me? Recuperat de: <http://restorativejustice.org/rj-library/how-could-you-do-this-to-me/7233/#sthash.xA93N2Dm.dpbs>

- Madsen, K. S. (2008). A walk on the wild side. En: *Victims & Mediation project* (pp. 107–115). APAV: Lisboa
- Marsh, F. i Wager N. M. (2015). Restorative justice in cases of sexual violence: Exploring the views of the public and survivors. *SAGE Journals*, 62(4), 336-356.
- McGlynn, C., Westmarland, N. i Godden, N. (2012). “I just wanted him to hear me”: Sexual Violence and the Possibilities of Restorative Justice. *Journal of Law and Society*, 39(2), 213–240.
- Miller, S. L. i Hefner, M. K. (2015). Procedural Justice for Victims and Offenders?: Exploring Restorative Justice Processes in Australia and the US. *Justice Quarterly*, 32(1), 142–167.
- Pali, B., i Madsen, K. S. (2011). Dangerous Liaisons?: A Feminist and Restorative Approach to Sexual Assault. *Temida*, 14(1), 49–65.
- Ptacek, J. (2010). Resisting Co- Optation: Three Feminist Challenges to Antiviolence Work. En: J. Ptacek (ed.), *Restorative Justice and Violence Against Women* (pp. 218-139). Oxford University Press: Oxford.
- Randall, M. (2013). Restorative Justice and Gendered Violence; From Vaguely Hostile Skeptic to Cautious Convert: Why Feminists Should Critically Engage with Restorative Approaches to Law. *The Dalhousie Law Journal*, 36, 461-500.
- Resolució de l'Assemblea General de l'ONU 48/104 del 20 de desembre de 1993.
Declaració sobre l'eliminació de la violència contra la dona.
- Sherman, L. W. i Strang, H. (2007). *Restorative Justice: The Evidence*. London, The Smith Institute. Recuperat de: <http://www.smith-institute.org.uk/wp-content/uploads/2015/10/RestorativeJusticeTheEvidenceFullreport.pdf>
- Soria, M. A., Guillamat, A., Armadans, I., Sendra, J., Llenas, M., Casado, C., Martínez, M. i Fons, G. (2007). *Mediació penal adulta i reincidència: El grau de satisfacció dels infractors i Mediació Penal adulta*. Barcelona: CEFJE. Departament de Justícia. Generalitat de Catalunya.

Stubbs, J. (2014). Gendered violence and restorative justice. En: A. Hayden, L. Gelsthorpe, V. King i A. Morris (eds.), *A Restorative Approach to Family Violence: Changing Tack* (pp. 199-210). Farnham, UK: Ashgate.

Tamarit, J., i Luque, E. (2016). Can restorative justice satisfy victims' needs? Evaluation of the Catalan victim-offender mediation programme. *Restorative Justice*, 4(1), 68-85.

Van Wormer, K. (2009). Restorative Justice as Social Justice for Victims of Gendered Violence: A Standpoint Feminist Perspective. *The Social Worker*, 54(2), 107-116.

Wager, N. (2013). The experience and insight of survivors who have engaged in a restorative justice meeting with their assailant. *Temida*, 1(16), 11-32.

7. ANNEX

7.1. Annex I. Taules contingut programes internacionals

Centre for Victims of Sexual Assault and VOM services, Copenhagen	
Preocupació	Disseny del programa
<i>La persona responsable evita el SJP</i>	·Aquest procés té lloc com un complement i no com una alternativa al sistema penal, tant si la derivació és abans com després del procediment penal (Madsen, 2008). En molts casos no s'ha denunciat el delicte o la mediació té lloc després de l'arxiu del cas i per tant l'agressor no evita el sistema de justícia tradicional sinó que permet que els fets tinguin una resposta
<i>Limitació a la capacitat per parlar</i>	·Durant la conferència, les dues parts expliquen la seva història, com els fets els han afectat i les implicacions que han tingut (Madsen, 2006). Es produeix un intercanvi de sentiments i emocions
<i>Coercive and cheap justice problem</i>	·Sempre se li ofereix en primer lloc a la víctima i aquesta pot decidir si li ho proposa a l'altra part ·El perdó o la reconciliació no són l'objectiu del procés i en alguns casos no acaba tenint lloc (Madsen, 2004). ·No obstant, Madsen considera que el perdó per part de l'agressor sembla ser el que més es necessita i un dels resultats més efectius
<i>Seguretat de la víctima</i>	·És la víctima qui ha de contactar l'agressor de forma directa per proposar-li el diàleg (Pali i Madsen, 2011). No obstant, és decisió de la víctima si prefereix contactar l'agressor de forma directa o a través d'una carta, en tot cas assessorada pels professionals
<i>Victimització secundària</i>	·Es prepara a les víctimes per la possibilitat que no rebin resposta

	<p>per part de l'agressor i així evitar un dany o patiment major. El propi procés d'enviar la carta –amb o sense resposta- no és en si victimitzant per la majoria sinó empoderador (Madsen, 2004)</p> <p>·La preparació és la fase de major durada i la més important. En aquesta es clarifiquen les motivacions, interessos i necessitats de les dues parts. Es preparen les parts perquè siguin realistes en relació al què pot assolir-se i què no és possible (Pali i Madsen, 2011)</p>
<i>Auto- culpa de la víctima agreujada pel procés ordinari</i>	<p>·En les trobades que tenen lloc fora del SJP –i que per tant no hi ha hagut una sentència condemnatòria- no sempre s'ha establert la culpa ni l'agressor ha confessat (Pali i Madsen, 2011). Això provoca que en molts casos les explicacions dels fets entre les parts difereixin i la qüestió de la culpa hagi de ser negociada (Pali i Madsen, 2011)</p> <p>·El rol del facilitador és definit com a imparcial (si bé no es diu res sobre la neutralitat) (Pali i Madsen, 2011)</p>
<i>Mites i atribució de la culpa per part de la família/ comunitat</i>	<p>·Des del centre es considera cabdal que hi hagi alguna persona – de la família o cercle d'amics- que doni suport a les parts mentre es trobin a la fase de preparació de la trobada. No obstant, no es menciona quin tipus de treball es fa amb aquestes persones (Madsen, 2008)</p> <p>·Es deixa completament de banda -en molts casos- la comunitat, de manera que ni tan sols té coneixement del procés (vegeu exemple Madsen, 2008:110²⁶)</p>

Taula I.2. Contingut programa VOM, Copenhagen. FONT. Elaboració pròpia

RESTORE (<i>Responsability and Equity for Sexual Transgressions Offering a Restorative Experience</i>), Arizona	
Preocupació	Disseny del programa
<i>La persona responsable evita el SJP</i>	<p>·El programa té lloc una vegada detinguda la persona però abans de ser condemnada (Hopkins i Koss, 2005). És la víctima qui decideix si prefereix aquest programa com a alternativa a la justícia penal o civil (Koss, 2010)</p> <p>·En el pla de restauració, a més dels elements que introdueixi la víctima, s'imposen una sèrie d'obligacions mínimes (Koss, 2014)</p>
<i>Limitació a lla capacitat per parlar</i>	<p>·S'elabora una agenda que determina els torns de les parts per poder parlar (Koss, 2010)</p> <p>·La víctima es prepara què dirà amb antelació i selecciona a una persona de confiança perquè pugui parlar en nom seu si aquesta no</p>

²⁶ “She hadn't exactly broadcasted her wish, nor that she finally got in touch with a victim-offender mediator, nor that a meeting was being prepared. In fact she kept it secret to everyone except her husband. He was very supportive and agreed that they kept it between the two of them. Neither family and friends nor colleagues should know what was about to take place, nor should they be notified afterwards. It would only create bewilderment, distance, anxiety, maybe even anger, they said, and for sure a lot of questions that they were not ready to answer (...)She wanted to talk, to share the experience with her friends, but the risk of being ostracised in the small community she and her husband lives in is too big for her to run”

	<p>es veïés capaç en algun moment (Koss et al., 2003)</p> <ul style="list-style-type: none"> · Introducció de normes rígides si cal per igualar les oportunitats de comunicació (Koss, 2014) · Se li dóna la oportunitat total a la víctima de descriure què li va fer la persona responsable i el dany que li va provocar així com poder descriure l'impacte del delicte en la seva vida (Hopkins i Koss, 2005) · S'encoratja l'expressió dels sentiments (Koss, 2010) · El pla de restauració és elaborat primordialment per la víctima encara que també incorpora aportacions d'altres participants (Koss et al, 2003)
<i>Coercive and cheap justice problem</i>	<ul style="list-style-type: none"> · RESTORE és voluntari, s'ofereix primer a la víctima i només amb el seu consentiment es pot oferir a l'agressor · Durant tot el programa es descoratja la disculpa encara que acabi tenint lloc en la majoria de casos al finalitzar-se el procediment (Koss, 2014) · S'evita que de la disculpa de la persona responsable en neixi una expectativa de perdó, de forma que la víctima pot acceptar o no, lliurement, la disculpa (Koss, 2010)
<i>Seguretat de la víctima</i>	<ul style="list-style-type: none"> · El programa es dirigeix a un número molt restringit de casos –no són elegibles casos de violència domèstica- que són els que presenten un menor risc de causar danys als participants (Hopkins et al., 2004) · En la fase inicial i la preparatòria, un forense realitza una avaluació psico-sexual per excloure els agressors inapropiats per un programa de tipus comunitari (Koss, 2014) i es fa una valoració del risc per assegurar que l'agressor no mostra un perill imminent de reincidència (Koss et al, 2003) · La conferència es du a terme seguint un protocol per maximitzar la seguretat dels participants i limitar l'accés de l'agressor a la víctima²⁷ (Koss, 2010) · Imposició d'ordres d'allunyament
<i>Victimització secundària</i>	<ul style="list-style-type: none"> · Implicar la família i amics aporta a les víctimes validació social de la victimització patida (Koss et al., 2003) · Participació de facilitadors entrenats i amb experiència en delictes sexuals (Hopkins i Koss, 2005) · Llarga duració de la fase de preparació. En aquesta es formulen expectatives de reparació que siguin apropiades (Koss et al., 2003) · Imposició de normes rígides prevenir un re-abús verbal (Koss, 2014)
<i>Culpabilització de la víctima</i>	<ul style="list-style-type: none"> · Es reconeix a la víctima com a part danyada · L'agressor ha de reconèixer la seva responsabilitat per poder participar al programa (Koss, 2010)²⁸

²⁷ Els participants s'assenten al voltant d'una taula llarga per mantenir la separació i percepció de protecció.

²⁸ Encara que l'agressor reconegui la seva implicació en els fets i la seva responsabilitat, això no implica que admeti que va coaccionar la víctima o que l'agressió no va poder ser consentida.

	<ul style="list-style-type: none"> ·Imposició de normes rígides per prevenir l'atribució de culpa i evitar una vergonya excessiva i contraproduent cap a la persona responsable (Koss, 2014) ·El programa permet incloure aspectes de desavantatge en la vida dels delinqüents (infantesa complicada, abús de drogues, opressió racial, pobresa) sense que aquests factors s'identifiquin com a exculpatoris o justificadors (Koss et al., 2003)
<i>Mites i atribució de la culpa per part de la família/ comunitat</i>	<ul style="list-style-type: none"> ·S'involucra i es treballa amb la família i els amics en la fase de preparació ·Creació d'un consell format per voluntaris de la comunitat (CARB) encarregat de validar a les víctimes, oferir assistència als agressors en la solució de conflictes, mantenir contacte amb els membres de la comunitat que respecten les lleis i amb la potestat de posar fi al programa per l'incompliment d'acords o obligacions de l'agressor ·RESTORE convida la comunitat a expressar solidaritat amb el delinqüent al mateix temps que repudia la violència contra les dones (Koss et al., 2003)

Taula I.3. Contingut programa RESTORE, Arizona. FONT. Elaboració pròpia

Project Restore New Zealand Incorporated (PRNZI), Aukland	
Preocupació	Disseny del programa
<i>La persona responsable evita el SJP</i>	<ul style="list-style-type: none"> ·Encara que moltes de les derivacions vinguin dels tribunals, també n'hi ha que provenen de la comunitat o de la mateixa víctima. En el primer cas, és un procés adjunt i per tant el procediment penal segueix independentment de si es participa o no a la conferència, si bé en cas que tingui lloc, el jutge ha de tenir en compte els resultats per determinar la condemna. Tampoc en els dos últims casos s'evita el sistema penal sinó que s'ofereix una resposta al delicte que altrament no existiria (Julich i Bullte, 2010)
<i>Limitació a la capacitat per parlar</i>	<ul style="list-style-type: none"> ·La víctima adopta un rol actiu de presa de decisions durant tot el procés (Julich et al., 2010) ·Esdevé molt important, una vegada ja s'ha planificat el procés, que les parts tinguin un espai per expressar-se. En aquesta sentit el facilitador juga un rol clau (Julich et al., 2010) ·L'especialista en la víctima (expert comunitari) li dona suport durant el procés i parla en nom seu si és necessari (Julich et al., 2010)
<i>Coercive and cheap justice problem</i>	<ul style="list-style-type: none"> ·El consentiment informat dels participants és essencial durant totes les fases del procés (Julich et al., 2010) ·Tant el facilitador com els experts comunitaris estan alerta de les possibles pressions en què es puguin veure subjectes les parts (Julich et al., 2010) ·Escriure cartes de disculpa podria ser perillós i per tant es consulta als especialistes d'ambdues parts si aquesta resposta és l'apropiada (Julich et al., 2010)
<i>Seguretat de la víctima</i>	<ul style="list-style-type: none"> ·La seguretat física i emocional de les víctimes té una gran

	<p>importància en el projecte. Es realitza un anàlisi de risc per assegurar-se que només procedeixen els casos en què no existeix un perill de dany futur (Julich et al., 2010)</p> <p>·Intervé l'expertice de professionals que treballen en violència sexual i també en JR (Julich i Bullte, 2010)</p>
<i>Vulnerabilitat reabús/victimització secundària</i>	<p>·Gran èmfasi en la preparació de les parts (Julich i Bullte, 2010)</p> <p>·En la fase preparatòria, el personal del programa contribueix a donar forma a les expectatives que s'han creat les parts de manera que siguin realistes (Julich et al., 2010)</p> <p>·L'equip clínic²⁹ valora i controla regularment el risc i si les parts estan preparades (Julich i Bullte, 2010)</p> <p>·El facilitador té coneixement especialitzat en les dinàmiques de violència sexual i també s'introdueixen experts comunitaris (2) per mitigar el desequilibri de poders entre les parts, la neutralitat i el rol de comunitat (Julich i Bullte, 2010).</p> <p>·El projecte Restore no és neutral sinó imparcial; crear un ambient segur per les parts és una prioritat (Julich et al., 2010)</p> <p>·Es controla el compliment dels resultats acordats i es recolza el delinqüent per assegurar que no faci cap acció que contribueixi a re-victimitzar la víctima (Julich et al., 2010)</p>
<i>Culpabilització de la víctima</i>	<p>·Tant en el cas que hi hagi hagut denuncia prèvia com no, el delinqüent ha d'haver admès la comissió del delictes sexual (Julich et al., 2010)</p> <p>·La preparació de l'agressor té com a objectiu primari canviar qualsevol distorsió cognitiva que aquest mantingui sobre els fets o respecte la seva implicació o culpabilitat. L'expert que dona suport a l'agressor juga un paper consistent en educar-lo i qüestionar la narrativa de negació i justificació que utilitzi (Julich et al., 2010)</p>
<i>Mites i atribució de la culpa per part de la família/comunitat</i>	<p>·Els experts comunitaris, que formen part de la comunitat d'interès, qüestionen explicacions masculines que culpin a la víctima o que minimitzin la gravetat dels fets (Julich i Bullte, 2010)</p> <p>·La comunitat d'interès té la oportunitat d'aprendre les dinàmiques que rodegen la violència sexual i se li permet, no només donar suport a les parts, sinó la protecció d'altres víctimes potencials (Julich i Bullte, 2010)</p> <p>·Consciència de que les comunitats no són iguals i que normalment són compartides (Julich i Bullte, 2010)</p>

Taula I.4. Contingut programa Restore, Aukland. FONT. Elaboració pròpia

²⁹ Format pel facilitador i els dos experts comunitaris (un especialista en la víctima i un altre en l'ofensor amb experiència els camps en què ofereixen expertice) i supervisat per un psicòleg que no té contacte directe amb les parts.

7.2. Annex II. Guió de les entrevistes

A. *Guió entrevista mediadors PMRP*

Preguntes introductòries:

1. Quina és la teva edat?
2. Quins són els teus estudis superiors?
3. Quants anys fa que treballes com a mediador/a? Has treballat únicament com a mediador/a en la jurisdicció ordinària i solament en aquest equip?

Preguntes desenvolupament:

a) Sobre el/la mediador/a

4. Com definiries el teu rol com a mediador/a en casos de delictes sexuals contra la dona? Creus que difereix respecte d'altres casos? Per quins motius?
5. Has rebut algun tipus de formació especialitzada sobre els efectes que provoquen les agressions/abusos sexuals en les víctimes/ dinàmiques de poder existents en casos d'agressions sexuals/violència de gènere en general?

b) Sobre el procediment en general

6. En els casos d'agressions/abusos sexuals en els que la víctima és una dona, en funció de la teva experiència, les parts es solen conèixer entre elles o bé són persones desconegudes?
7. El procediment de reparació està centrat/ guiat per la voluntat de la víctima (*victim-centred*)?
8. Encara que a Catalunya el *conferecing*/ conferències familiars no s'hagi implementat encara, hi ha casos en què incorporeu en el procediment familiars/persones properes? En quins casos? Qui ho decideix? Quin és el seu rol/funció durant el procés?
9. Com es controla la lliure voluntat/consentiment en participar durant totes les fases el procediment?

c) Sobre les diferents fases del procediment

Pre-mediació

10. Des d'on es deriven majoritàriament aquests casos?
En cas que es derivin dels jutges: en quina fase del procediment?
11. Quins factors teniu en compte per escollir els casos elegibles per participar en el programa? Es realitza algun anàlisi de risc? Què passa en els casos en què hi podria haver una ordre d'allunyament?

12. Se li ofereix la participació al programa en primer lloc a la víctima o bé a l'infractor?
13. L'infractor ha d'haver reconegut els fets abans de participar? S'intenta que les explicacions sobre els fets de cada una de les parts siguin lo més semblants possibles abans de que tingui lloc la trobada?
14. Com es treballen amb l'infractor les tècniques de neutralització que pugui utilitzar per atenuar/negar parcialment la seva responsabilitat en els fets/ distorsions cognitives?
15. En la fase preparatòria, què es treballa amb les parts? Es tracten les expectatives sobre el que pot assolir amb el procediment i què no?
16. Les parts es preparen amb antelació el què diran? Com es gestiona el fet que la víctima en algun moment es pugui sentir incapaç de parlar?

Mediació (trobada)

17. De quina manera encoratges a les parts perquè puguin expressar i intercanviar els seus sentiments i emocions durant la trobada i també durant les diferents fases del procediment?
18. Quines són les regles de conducta més rellevants que s'introdueixen? Creus que permeten evitar situacions de risc en què la víctima pugui sentir-se vulnerable/ re- abusada?
19. Es segueix algun protocol durant el procediment *per evitar que es posi en risc/ en cas que es posi en risc* la seguretat de la víctima?
20. Quin rol juga el perdó/disculpes de l'agressor en aquests casos? És un dels objectius de la mediació?
21. Les víctimes d'agressions/abusos sexuals reben algun tipus d'acompanyament per part d'altres professionals al llarg del procediment? Poden aquests també intervenir en el procediment de reparació i servir de suport?

Post-mediació

22. En cas que la reparació penal tingui lloc dins el marc d'un procediment penal, quins efectes pot tenir sobre la pena? Creus que això podria ser negatiu en la mesura que s'estaria condicionant la voluntarietat de participar en l'ofensor?
23. Com es controlen/supervisen els resultats acordats en el pla de reparació?

Preguntes tancament:

24. Creus que els jutges són conscients, en terme genèrics, de l'existència de la mediació?
25. Consideres que en aquests casos -i en altres- seria més favorable implementar les conferències familiars per donar cabuda a altres persones?
26. En base a la teva experiència en el camp de la mediació i la JR, què n'opines sobre la prohibició del legislador de realitzar mediacions en casos de violència de gènere?
27. Voldries afegir algun comentari?

B. Guió entrevista mediador SMAT

Preguntes introductòries:

1. Quina és la teva edat?
2. Quins són els teus estudis superiors?
3. Quants anys fa que treballes com a mediador/a? Has treballat únicament com a mediador/a en l'àmbit de menors i solament en aquest equip?

Preguntes desenvolupament:

a) Sobre el/la mediador/a

4. Com definiries el teu rol com a mediador/a i concretament en casos de delictes sexuals/ abusos sexuals contra la dona? Creus que difereix respecte d'altres casos? Per quins motius?
5. Has rebut algun tipus de formació especialitzada sobre els efectes que provoquen les agressions/abusos sexuals en les víctimes/ dinàmiques de poder existents en casos d'agressions sexuals/violència de gènere en general?

b) Sobre el procediment en general

6. Definiries aquest procediment com a mediació, conciliació o bé reparació?
7. En els casos d'agressions/abusos sexuals en els que la víctima és una dona, les parts es solen conèixer entre elles o bé són persones desconegudes? Són comuns en l'àmbit de menors els casos de violència de gènere en l'àmbit domèstic?
8. El procediment de mediació està centrat/ guiat per la voluntat de la víctima (*victim-centred*) o bé orientat al menor?
Com es conjuga l'interès superior del menor amb l'atenció a la víctima?
9. Encara que a Catalunya el *conferecing*/ conferències familiars no s'hagi implementat encara, hi ha casos en què incorporeu en el procediment familiars/persones properes/ de suport (mediacions grupals)? En quins casos? Quin és el seu rol durant el procés?
10. Com es controla la lliure voluntat/consentiment en participar durant totes les fases el procediment? Consideres que realment existeix voluntarietat, sobretot per part del menor?

c) Sobre les diferents fases del procediment

Pre-mediació

11. En quina fase del procediment es sol intervenir? (pre/post- sentència)
Les mediacions solen ser alternatives al judici o complementàries?

- Dueu a terme algun tipus de mediació independent del sistema judicial o la derivació únicament pot provenir únicament del fiscal?
12. Quins factors teniu en compte per escollir els casos elegibles per participar en el programa? Es realitza algun anàlisi de risc?
 13. Se li ofereix la participació al programa en primer lloc a la víctima o bé al menor?
 14. El menor ha d'haver reconegut els fets abans de participar? S'intenta que les explicacions sobre els fets de cada una de les parts siguin lo més semblants possibles abans de que tingui lloc la trobada?
 15. En la fase preparatòria, què es treballa amb el menor i la víctima? Es tracten les expectatives sobre el que pot assolir amb el procediment i què no?
 16. Com es treballen amb l'infractor les tècniques de neutralització que pugui utilitzar per atenuar/negar parcialment la seva responsabilitat en els fets/ distorsions cognitives?
 17. Les parts es preparen amb antelació el què diran? Com es gestiona el fet que la víctima en algun moment es pugui sentir incapaç de parlar?

Mediació (trobada)

18. De quina manera s'encoratja a les parts perquè puguin expressar i intercanviar els seus sentiments i emocions durant la mediació?
19. Quines són les regles de conducta més rellevants que s'introdueixen? Creus que permeten evitar situacions de risc en què la víctima pugui sentir-se vulnerable/ re- abusada?
20. Es segueix algun protocol durant el procediment per evitar que es posi en risc la seguretat de la víctima?
21. Quin rol juga el perdó/disculpes del menor en aquests casos? És un dels objectius de la mediació?
22. Les víctimes d'agressions/abusos sexuals reben algun tipus d'acompanyament per part d'altres professionals al llarg del procediment? I els menors? Aquests professionals poden participar/acompanyar-los en les sessions de mediació/ entrevistes preparatòries?
23. El pla de reparació és elaborat primordialment per la víctima/menor/conjuntament

Post-mediació

24. Com es controlen/supervisen els resultats acordats en el pla de reparació?

Preguntes tancament:

25. Consideres que en aquests casos -i en altres- seria més favorable implementar les conferències familiars per donar cabuda a altres persones?

26. En base a la teva experiència en el camp de la mediació i la JR en l'àmbit de menors, què n'opines sobre la prohibició del legislador de realitzar mediacions en casos de violència de gènere en la jurisdicció d'adults?
27. Voldries afegir algun comentari?